

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
SOCIĀLO ZINĀTŅU FAKULTĀTE
INFORMĀCIJAS UN BIBLIOTĒKU STUDIJU NODAĻA

**PREIĻU NOVADA SALAS PAMATSKOLAS VĒSTURE DOKUMENTOS
UN MUTVĀRDU VĒSTURES STĀSTOS**

BAKALaura DARBS

Autore: Santa Trūpa

Studenta apliecības nr.: st16024

Darba vadītāja: docente Dr. philol. Daina Pakalna

RĪGA 2019

ANOTĀCIJA

Bakalaura darba “Preiļu novada Salas pamatskolas vēsture dokumentos un mutvārdu vēstures stāstos” mērķis ir izpētīt vēl līdz šim neizpētītu vēsturi par Preiļu novada Salas pamatskolu, veikt vēstures dokumentu izpēti un ierakstīt mutvārdu vēstures liecības, rezultātā iegūt vērtīgus materiālus un saglabāt tos.

Pētījuma teorētisko pamatu veido dokumentu analīzes, mutvārdu vēstures un interviju apskats, kā arī sociālā kapitāla teorijas apskats.

Pētījumā izmantotas tādas pētniecības metodes kā dokumentu analīze un nestrukturētā intervija.

Pētījuma rezultātā tika iegūta informācija par Preiļu novada Salas pamatskolas vēsturi – tās pirmsākumiem, attīstību, cilvēkiem, notikumiem līdz pat mūsdienām. Iegūtā informācija ir vērtīgs vēstures liecību apkopojums un tiks saglabāts nākotnei.

Atslēgvārdi: Salas pamatskola, sociālā kapitāla teorija, intervija, mutvārdu vēsture, dokumentu analīze.

ANNOTATION

The aim of the bachelor's thesis “History documents and oral history stories of Sala Elementary School in Preili region” is to study historical documents and record oral history evidence to obtain valuable materials and preserve them.

The theoretical basis of the research is the review of document analysis, oral history and interviews, as well as the review of social capital theory.

This study uses the following research methods as document analysis and unstructured interviews.

As a result of the research information about the history of Sala Elementary school – its origins, development, people, events up to the present day – was obtained. Information obtained is a valuable collection of historical evidence and will be preserved for the future.

Keywords: Sala Elementary school, social capital theory, interview, oral history, document analysis.

SATURS

IEVADS	6
1. PĒTĪJUMA TEORĒTISKAIS PAMATOJUMS	10
1.1. Jēdzienu un terminu skaidrojumi	10
1.2. Sociālā kapitāla teorija	12
2. IZPĒTES PAKĀPES ANALĪZE	14
3. PĒTĪJUMA METODOLOĢIJA	18
3.1. Dokumentu analīzes metodes raksturojums	18
3.2. Intervijas metodes raksturojums	19
4. PĒTĪJUMA REZULTĀTI	23
4.1. Smelteru ciems Preiļu novada Saunas pagastā	23
4.2. Salas pamatskolas pirmsākumi	24
4.3. Salas pamatskola laika posmā no 1946. gada līdz 2018. gadam	27
4.3.1. Skolas pedagogu un absolventu atmiņas par Salas pamatskolu	29
4.4. Ievērojamākie projekti, notikumi Salas pamatskolā	38
4.4.1. Pirmsskolas bērnu izglītošana un skolas internāts	38
4.4.2. Radošu aktivitāšu un pasākumu īstenošana	39
5. DISKUSIJA	47
SECINĀJUMI	49
IZMANTOTIE INFORMĀCIJAS AVOTI	52
PIELIKUMI	54
1. pielikums Vienošanās veidlapas paraugs	55
2. pielikums Intervija ar Renāti Lozdu	56
3. pielikums Intervija ar Valentīnu Madalāni	59
4. pielikums Intervija ar Salas pamatskolas 2012. gada absolventi	64
5. pielikums Absolventu skaita saraksts no 1946. gada līdz 2018. gadam	66
6. pielikums Dokumentārā lapa	67

IEVADS

Temata aktualitāte

Novadpētniecība ir izpēte, kuru veicot iegūst ziņas par kādas konkrētas dzimtas, vietas vai organizācijas vēsturi. Laiks mainās strauji un notikumi tam līdzīgi, tāpēc ir vērts sākt izpēti jau šobrīd. Novadpētniecība ir izmaiņu fiksēšana, dokumentu, dzīves stāstu izgūšana un to saglabāšana, veiksmīgākajā gadījumā veiktā pētījuma nodošana nākamajām paaudzēm. Ir interesanti uzzināt ne tikai dzimtu rašanās vēsturi, bet arī nelielu pagastu un ciemu izglītības iestāžu aizsākumus, izpētīt, ko tās ir piedzīvojušas laika posmā no dibināšanas gada, līdz pat šai dienai. Ikvienam sava pirmā skola ir nozīmīga un svarīga arī pēc tās absolvēšanas, jo pamatskolā tiek gūtas pirmās zināšanas, pirmie pamati turpmākajai dzīvei. Tieši nelielā Salas pamatskola Smelteru ciematā ir izpētes vērtā, jo par tās pirmsākumiem vēl nav veikti pētījumi, tāpēc ar lielu pagodinājumu tiek izmantota iespēja pētīt šīs pamatskolas vēsturi. Temats ir aktuāls, jo arvien vairāk mūsdienās tiek novērtētas vēsturiskās liecības, atmiņu stāsti par to, kā ir bijis daudzus gadus atpakaļ. Iegūtajiem materiāliem, pētot to, par ko vēl nav veikti pētījumi, ir augsta vēsturiskā vērtība, jo tie ir unikāli un neatkārtojami.

Temata norobežojums

Temata norobežojums nosaka, ka bakalaura darbā tiks pētīti Preiļu novada Salas pamatskolas arhīvā un muzejā esošie vēstures dokumenti, kā arī uzklautas skolas pedagogu un absolventu mutvārdu vēstures liecības par laika posmu no skolas dibināšanas līdz 2018. gadam.

Pētījuma problēma

Tā kā Salas pamatskolas vēsture iepriekš nav pētīta, ir jāuzsāk šīs izglītības iestādes vēsturisko datu vākšana, piemēram, - vēstures dokumenti, fotogrāfijas, publikācijas, mutvārdu vēstures stāsti par skolas dibināšanu, attīstību, notikumiem, absolventu stāsti par skolas gaitām. Bakalaura darbā ir jāsavāc un jāanalizē iegūtie materiāli par Salas pamatskolas vēsturi kopumā.

Izpētes pakāpe

Pētījumi par pamatskolu vēsturi, novadpētniecību kopumā jau ir veikti līdz šim.

2012. gadā, Latvijas Universitātes Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātes pedagoģijas nodaļā, Laura Jerķe ir izstrādājusi bakalaura darbu par Dzimtmisas pamatskolas vēsturi laika posmā no 1877. līdz 1946. gadam. Pētījuma mērķis bija izzināt Dzimtmisas pamatskolas izveidi un attīstību, kā arī audzināšanas darbu. Ar 2 intervijām un vēstures dokumentu

izpēti autore izzināja pamatskolas vēsturi un pedagoģisko darbu attiecīgajā laika posmā un rezultātā tika iegūta vērtīga informācija par skolas izveidošanās pirmsākumiem un attīstību, kā arī tika apzināta vēl līdz šim neizpētīta skolas vēsture, kas tika apkopota pētījumā un saglabāta nākamajām paaudzēm.

2012. gadā Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes informācijas un bibliotēku studiju nodaļā Elīna Plēsuma izstrādāja bakalaura darbu par Rites pagastu mutvārdu vēstures liecībās. Pētījuma mērķis bija sniegt ieskatu autores dzimtā un Rites pagasta vēsturē, uzklaut un detalizēti izpētīt pagasta iedzīvotāju dzīvesstāstus, izstrādāt mutvārdu liecību dokumentāciju. Rezultātā autore ieguva nozīmīgus datus, ļaujot uzzināt par vēsturi un notikumiem Rites pagastā, ieguva daudz jaunu informāciju, kuru nebija zinājusi, pateicoties mutvārdu vēstures intervijām.

2015. gadā, Tartu Universitātes Sociālo zinātņu un izglītības fakultātes Baltijas studiju centrā, Katrīna Gibsons izstrādāja maģistra darbu, kura mērķis bija izpētīt Latgales austrumu daļu Latvijā, veikt analīzi par kaimiņu teritoriju izpēti profesionālu vēsturnieku stāstos un noskaidrot, kā atšķiras funkcionālā atmiņa, lai noteiktu kultūrvēsturisko notikumu un stāstu pamatojumu. Rezultātā autore nonāca pie secinājuma, ka iegūtie pētījuma rezultāti var būt kā stabils pamats turpmākai izpētei, aptverot plašāku ģeogrāfisko teritoriju, lai meklētu un pētītu vēstures stāstu atšķirības.

Pētījuma mērķis

Šī bakalaura darba pētījuma mērķis ir izpētīt vēl līdz šim neizpētītu vēsturi un ierakstīt mutvārdu vēstures liecības par Preiļu novada Salas pamatskolu. Ierakstītās mutvārdu vēstures liecības un vēstures dokumentus apkopot un saglabāt, nodot Salas pamatskolai kā vērtīgu materiālu.

Pētījuma uzdevumi

Lai sasniegtu izvirzīto mērķi, nepieciešams veikt šādus uzdevumus:

- Apzināt teorētisko bāzi un izpētes pakāpi;
- Apzināt intervēšanas metodi, lai veiktu intervijas;
- Apkopot teorētisko literatūru par mutvārdu vēstures liecībām un vēstures materiālu izpētes procesu;
- Izstrādāt pētījuma metodoloģiju;
- Ierakstīt diktofonā Salas pamatskolas pedagogu, absolventu mutvārdu vēstures liecības;
- Veikt ierakstu transkribēšanu un analīzi;

- Analizēt iegūtos vēstures dokumentus;
- Uzrakstīt pētījuma pārskatu.

Pētījuma objekts

Bakalaura darba pētījuma objekts ir Preiļu novada Salas pamatskola no tās dibināšanas gada līdz 2018. gadam.

Pētījuma priekšmets

Bakalaura darba pētījuma priekšmets ir Preiļu novada Salas pamatskolas pedagogu un absolventu mutvārdu vēstures liecības, kā arī vēstures dokumenti par pamatskolas pirmsākumiem, notikumiem un attīstību.

Pētījuma jautājumi

Pētījuma jautājumi:

Kā ir radusies Preiļu novada Salas pamatskola?

Kādas ir izteiktākās atmiņas par Salas pamatskolu tās ilggadējiem pedagogiem?

Kādi nozīmīgākie notikumi ir bijuši Salas pamatskolā konkrētos laika posmos?

Kā līdz mūsdienām ir attīstījusies šī izglītības iestāde?

Kādu Salas pamatskolu atceras tās absolventi dažādos laika posmos?

Teorētiskā bāze

Bakalaura darba teorētisko bāzi veido sociālā kapitāla teorija. Tā ir saistīta ar attiecībām starp indivīdiem, ciešām saitēm, vērtībām un sociālajām mijiedarbībām sociālā tīkla ietvaros. To raksturo arī saikne starp attiecībām, kādas indivīds veido ar citiem indivīdiem. Pētījumā pastāv saites starp cilvēkiem, kas ir cieši saistīti ar izglītības iestādi, savā starpā mijiedarbojoties un veicinot kontakta uzturēšanu un savstarpēju sadarbību. Tieši indivīdi ir tie, kas savstarpēji mijiedarbojoties, ir veidojuši un cēlušī Salas pamatskolu.

Bakalaura darbā tiks izmatoti zinātniskā literatūra par mutvārdu vēstures stāstiem, intervēšanas metodiku un vēstures dokumentu izpēti.

Pētniecības metodes

Bakalaura darbā tiks izmantota dokumentu analīze un mutvārdu vēstures intervijas..

Empīriskā bāze

Empīrisko bāzi veido vēstures dokumenti – pieraksti, publikācijas un trīs respondentu mutvārdu vēstures stāsti.

Teorētiskā un praktiskā nozīme

Pētījuma **teorētiskie** rezultāti apkopo teorētiskos principus par mutvārdu vēstures stāstījumiem un vēstures dokumentu izpēti un izzināšanu.

Pētījuma **praktiskie** rezultāti dos priekšstatu par Salas pamatskolas vēsturi, kas iegūti, uzklusot reālu pieredzi un atmiņas par notikumiem un vēsturi kopumā, kas jau apstrādātā un apkopotā veidā tiks atspoguļoti pētījumā.

Darba struktūra

Bakalaura darbs sastāv no piecām daļām. Teorētiskajā daļā tiek apskatīta dokumentu analīze, mutvārdu vēsture un intervijas. Vēl tiek apskatīta sociālā kapitāla teorija. Izpētes pakāpes analīzes daļā tiek apkopoti trīs bakalaura darba līdzīgi pētījumi un veikta to izpētes analīze. Metodoloģijas daļā tiek aprakstītas izmantotās metodes – dokumentu analīze un intervijas. Pētījuma rezultātu daļā tiek apskatīti iegūtie vēstures dokumentu un interviju rezultāti. Nobeigumā tiek veikta diskusija, apkopoti secinājumi, pielikumos pieejami analizētie dati.

1. PĒTĪJUMA TEORĒTISKAIS PAMATOJUMS

Šajā nodaļā tiks detalizētāk izskaidroti pētījumā svarīgākie un nozīmīgākie jēdzieni, kā arī raksturota pētījuma teorētiskā bāze - sociālā kapitāla teorija.

1.1. Jēdzienu un terminu skaidrojumi

Lai veiksmīgi un kvalitatīvi veiktu pētījumu, ir svarīgi izprast un pielietot dažādus ar pētījuma tematu saistītus jēdzienus. Ir svarīgi izprast tādu pamatjēdzienu, kā „dokumentu analīze”, kā arī „mutvārdu vēsture”, kas ir tikpat svarīgs jēdziens. Lai iegūtu mutvārdu vēstures liecības, nepieciešams veikt intervijas, tāpēc ir jāizprot arī jēdziens „intervija”.

Dokumentu analīze ir datu vākšanas metode, pievēršot īpašu uzmanību datu formai dokumentu veidā. Izmantojot šo datu vākšanas metodi, ir iespējams iegūt konkrētu un korektu informāciju tieši tā, kā tā ir atspoguļota dokumentā, izslēdzot iespēju pārprast dokumentu saturu, jo tajā viss ir pierakstīts tieši tā, kā tas ir, kā arī izslēdzot iespēju sagrozīt datus. Lai veiktu dokumentu analīzi, var pētīt tādus dokumentu veidus kā dienasgrāmatas, pārskatus, pierakstus, ziņojumus, monogrāfijas vai periodiku, kā arī vizuālos materiālus (fotogrāfijas) (Pipere, 2011).

Dokumentu analīze ir sistemātiska procedūra, kuras laikā tiek pārskatīti un novērtēti dažāda veida dokumenti – gan elektroniski, gan drukāti. Paralēli dokumentu analīzes metodei parasti tiek pielietota arī interviju metode, padarot pētījumu bagātīgāku ar informāciju. Dokumentu analīzes metode ir īpaši piemērota apjomīgu pētījumu veikšanai (Bowen, 2009).

Oksfordas angļu valodas terminoloģijas vārdnīcā esošā jēdziena „mutvārdu vēsture” skaidrojums ir „vēsturiskas informācijas vākšana un izpēte, izmantojot intervijas metodi, intervējot cilvēkus, kuriem ir personīgas zināšanas par pagātnes notikumiem” (Oxford Dictionary of English).

Mutvārdu vēsture attiecas uz pētījumu avotiem humanitārajās un sociālajās zinātnēs, kvalitatīvajos pētījumos. Mutvārdu vēsture aptver sabiedrības pieredzes stāstus, dažādus uzskatus, kas pārsvarā saistīti ar personīgi piedzīvotiem notikumiem, kas piedzīvoti dzīves laikā. Lai veiktu mutvārdu vēstures liecību izpēti, nepieciešams veikt intervijas, kā arī pētīt personīgos memuārus, dienasgrāmatas, vēstules un atmiņu pierakstus, kuros atrodama pētījumam nepieciešamā informācija. Mutvārdu vēstures izpētē var pievērsties dažādu sabiedrības slāņu izpētei, atklājot

senus un ne tik senus vēstures notikumus, kurus cilvēki atceras un izpauž atmiņu stāstos (Zirnīte, 2014).

Mutvārdu vēsture ir iepriekš plānota un noorganizēta vēstures izpētes intervija ar personu, kuras atmiņas tiek ierakstītas, lai izmantotu tās pētījumā un tiktu saglabātas nākošajām paaudzēm. Pamatojoties arī uz rakstiski veidotiem datiem (pierakstiem, dienasgrāmatām, aprakstiem), ir iespējams veikt mutvārdu vēstures izpēti (Reitz, 2014).

Intervijas jēdziens ODLIS (Bibliotēkzinātnes un informācijas zinātnes tiešsaistes vārdnīca) tiek definēts kā diskusija starp intervētāju un intervētāju, paralēli veicot ierakstīšanu audio un video formātos vai piefiksējot atbildes rakstiski (Reitz, 2014).

Intervijas ir uz jautājumiem un atbildēm balstīts pētīšanas veids, kurā pētnieks uzdod jautājumus respondentam, rosinot dialoga veidošanos un tā rezultātā iegūst pētījumam nepieciešamos datus un informāciju. Tiek izšķirti vairāki interviju veidi – atvērtās jeb nestrukturētās intervijas, kurās respondents var brīvi izteikties, radot sajūtu, ka intervija ir līdzīga sarunai, tādā veidā ir mazāks risks, ka respondents uztrauksies vai nespēs koncentrēties, atbildot uz jautājumiem, jo nebūs tik saspringta gaisotne, domājot, ko atbildēt uz jautājumiem. Pastāv arī daļēji strukturētās intervijas, kurās ir noteikta struktūra – jāatbild konkrēti uz uzdotajiem jautājumiem, liedzot iespēju plaši izteikties, atšķirībā no atvērtās intervijas. Šāda veida intervijās ir vieglāk piefiksēt datus. Ir grūtāk novirzīties no temata. Pastāv arī strukturētās intervijas, kurās tiek speciāli sagatavoti jautājumi, izpaužas balstīšanās uz teorijām. Padziļinātās intervijas ir interviju veids, kuru laikā tiek novērotas respondentu emocijas, izjūtas intervijas laikā, lai atpazītu respondentu racionalizācijas mehānismus. Grupu intervijas ir noslēdzošais interviju veids, kas ietver komunikāciju ar nelielu respondentu skaitu, veidojot grupu. Tajā var tikt pielietoti visi iepriekš minētie interviju veidi. Atšķirībā no citiem interviju veidiem, šajā uz intervētāju gulstas liela atbildība, jo jāspēj koncentrēties, uzņemties vadītāja lomu, lai kontrolētu situāciju intervijas laikā. Nereti šādās intervijās var rasties lieka informācija, grūtības atpazīt, kurš ko ir teicis, tāpēc grupu intervijas ir liels izaicinājums pētniekiem (Kropļijs & Raščevska, 2010).

Kā atzīst profesore A. Pipere, tieši intervija visbiežāk tiek izmantota pētījumos. Profesore intervijas iedala 3 veidos:

1. Pēc intervijas struktūras līmeņa (strukturētās, daļēji strukturētās, nestrukturētās intervijas);
2. Pēc attāluma starp intervētāju un respondentu (telefonintervijas, intervijas, izmantojot e-pastu, videozvanu);
3. Pēc respondentu skaita (individuālās un fokusgrupu intervijas) (Pipere, 2011).

1.2. Sociālā kapitāla teorija

Bakalaura darbā “Preiļu novada Salas pamatskolas vēsture dokumentos un mutvārdu vēstures stāstos” tika izvēlēta sociālā kapitāla teorija. Teorija ir piemērota, jo tā ir saistīta ar attiecībām starp indivīdiem, vērtībām un sociālo mijiedarbību (*face-to-face*), kā rezultātā veidojas notikumu cikls, kas veido konkrētas vides vēsturi.

Pastāv uzskats, ka pirmais sociālā kapitāla jēdzienu definēja sociologs Lida Hanifans (Lyda Hanifan). Tas notika 1916. gadā, taču tiek uzskatīts, ka jau agrāk par šīs teorijas aizsākumiem jau ir veikti pētījumi (Igaune, 2012).

Jēdziena plašākā izplatība bija vērojama 20. gs. 1980. gadā, kad savos pētījumos jēdzienu pielietoja Pjērs Burdjē, Džeims Kolmens un Roberts Patnams. Šie autori ir visbiežāk citētie sociālā kapitāla teorijas autori, kuri radījuši šīs teorijas skaidrojumus, kas katram nedaudz atšķiras, tomēr ietver vienojošu skaidrojumu – sociālā kapitāla teorija ir sociāla mijiedarbība starp indivīdiem.

Sociālā kapitāla teorijas jēdziens nosaka, ka šis kapitāla veids darbojas kādā organizācijā, struktūrā. Tas nozīmē, ka ārpus tās šai teorijai nav vērtības. Organizācijā vai struktūrā ir augsts uzticēšanās līmenis, cieša mijiedarbība, kas veido veiksmīgu sociālo mobilitāti (Daugavietis, 2014).

Secinājumi

Pētījumā pielietoto jēdzienu skaidrošana veicina labāku izpratni par tiem, kā arī palīdz izprast pētījuma teorētisko nozīmi. Pētījumā pielietotajiem terminiem „dokumentu analīze”, „mutvārdu vēsture” un „intervija” tika atrasti skaidrojumi un veicināta izpratne par tiem. Tieši šie termini ir būtiski un svarīgi šajā pētījumā, jo tie ir šī pētījuma pamats, uz tiem šis pētījums tiek balstīts. Šajā nodaļā tika skaidrots arī sociālā kapitāla teorijas jēdziens, kas arī ir šī pētījuma

visbūtiskākā sastāvdaļa. Tas veido pētījuma teorētisko bāzi, tāpēc ir tik pat svarīgi šo jēdzienu izprast, lai veiksmīgi veiktu pētījumu un sasniegtu vislabākos rezultātus un iegūtu vissvarīgāko informāciju. Ja jēdzieni ir apzināti un izprasti, ir vieglāk veikt pētījumu un sasniegt pētījumā izvirzīto mērķi.

2. IZPĒTES PAKĀPES ANALĪZE

Šajā nodaļā analizēti un apskatīti Latvijā un ārzemēs veiktie pētījumi, kas saistīti ar bakalaura darba tematu. Latvijā, Latvijas Universitātē ir veikti pētījumi par kādas pamatskolas vēsturi un novadpētniecību kopumā. Ārzemēs veiktais pētījums ir saistīts ar mutvārdu vēsturi, kolektīvo atmiņu, vēstures notikumu apkopošanu. Latvijā veiktie pētījumi ir izstrādāti Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātē, kā arī Latvijas Universitātes Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātē. Ārzemēs veiktais pētījums ir izstrādāts Igaunijā, Tartu Universitātē.

Viens no pētījumiem ir Latvijas Universitātes Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātes pedagoģijas nodaļā veiktais Lauras Jerķes pētījums “Dzimtmisas pamatskolas vēsture (1877-1946)” (Jerķe, 2012). Pētījuma mērķis ir izziņāt Dzimtmisas pamatskolas mācību un audzināšanas darbu no 1877.-1946. gadam. Pētījuma objekts ir skolu vēsture Latvijā. Pētījuma uzdevumi ir izziņāt un izanalizēt Dzimtmisas muižas vēsturi, izpētīt un izanalizēt Dzimtmisas pamatskolas izveidi un attīstību līdz 1940. gadam, izpētīt un izanalizēt mācību un audzināšanas darbu Dzimtmisas pamatskolā padomju un vācu okupācijas laikā. Autore šajā pētījumā ir izmantojusi tādas pētījuma metodes, kā literatūras analīzi, avotu analīzi un intervēšanu. Šī pētījuma bāzi veido 2 Latvijas valsts vēstures arhīva materiāli, 3 Latvijas valsts arhīva materiāli, 19 Jelgavas zonālā valsts arhīva materiāli un 2 intervijas.

Autore šajā pētījumā vislielāko uzmanību ir veltījusi pamatskolas vēstures izziņāšanai un izpētei, ne tik ļoti metodoloģijas un teorētiskajam pamatojumam. Izmantojot pētījuma metodes, ir iegūta plaša informācija, kas apkopota pētījumā. Izmantojot literatūras un avotu analīzi, autore ir ieguvusi informāciju par Dzimtmisas muižas vēsturi, Dzimtmisas pamatskolas vēsturi, kas aizsākās tālajā 1874. gadā, taču tikai 1877. gadā pamatskolā sāka mācīties pirmie skolēni.

Šajā pētījumā tika veiktas divas intervijas, taču, salīdzinot ar plašo un daudzveidīgo informāciju, kas iegūta, izmantojot literatūras un avotu analīzi, tas šķiet salīdzinoši pietiekami, lai gan mutvārdu vēstures liecības ir vērtīgas šāda veida pētījumos. Autore veica telefoninterviju un interviju klātienē. Rezultātā ieguva informāciju par Dzimtmisas pedagoģisko un audzināšanas darbu no 1939. līdz 1946. gadam.

Pētījuma rezultāti liecina, ka autore pētījuma gaitā ir izziņājusi Dzimtmisas pamatskolas mācību un audzināšanas darbu no 1877. līdz 1946. gadam un skolas saimniecisko, mācību un audzināšanas darbību padomju (1940 – 1941; 1945 – 1946) un vācu okupācijas laikā. Autore

apstiprina, ka darbā izvirzīto mērķi ir sasniegusi. Taču šim pētījumam raksturīgi ir tas, ka tas nebalstās uz nevienu teoriju, autore to nav pieminējusi. Rezultāti ir sasniegti, taču lielāka uzmanība būtu bijusi jāvelta arī teorētiskajam apskatam.

Nākamais ir Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Informācijas un bibliotēku studiju nodaļā veiktais Elīnas Plēsumas bakalaura darbs “Rites pagasts mutvārdu vēstures liecībās”. Šī pētījuma mērķis ir vākt un apkopot atmiņu stāstus, mutvārdu vēstures liecības par pagasta vēsturi – iedzīvotāju stāstīto un piedzīvoto 20. gadsimtā, analizēt šos atmiņu stāstus un veidot vērtīgas liecības par pagātnes notikumiem.

Pētījuma uzdevumi ir izpētes pakāpes un teorētiskās bāzes apzināšana, intervēšanas metodikas apzināšana, izpētes pakāpes apzināšana, Rites pagasta iedzīvotāju dzīvesstāstu ierakstīšana diktofonā, to dokumentācijas izstrādāšana, transkribēšana, iegūto datu analīze un pētījuma pārskata uzrakstīšana.

Autore savā pētījumā ir izvirzījusi hipotēzi, ka Rites pagasta iedzīvotāju dzīvesstāsti veido nozīmīgus un svarīgus faktus, mutvārdu stāstījumus, kas ir jā saglabā, jo tiem ir sava vēsturiskā vērtība. Autore uzskata, ka tieši mutvārdu dzīvesstāstos atklājas fakti par cilvēku piedzīvoto un atmiņām, kas nav atrodamas nekādās vēstures grāmatās.

Šī pētījuma teorētisko bāzi veido sociālā kapitāla teorija. Autore uzskata, ka šo teoriju raksturo attiecības, kuras indivīdi veido savā starpā. Šajā gadījumā attiecības veidojas starp Rites pagasta iedzīvotājiem, veidojot sadarbību, pazīšanos, uzticēšanos un savstarpējo mijiedarbību, kuras rezultātā rodas notikumi, atgadījumi, vēsturiski fakti, kas veido šī pagasta vēsturi.

Pētījuma rezultāti apstiprina, ka autore ir noskaidrojusi daudzus vērtīgus faktus par Rites pagastu. Ļoti svarīgi ir atmiņu stāsti, ko apstiprina pētījuma autore. Rezultātā tika izpētīta pagasta vēsture, tā ievērojamākas vietas, tas, kā pagasts ir ticis pie sava nosaukuma, kas ir iegūts, pateicoties bruņiniekam Rittem. Ir noskaidroti fakti par Rites pagasta ezeriem, pilskalniem. Autore uzsver, ka visvērtīgākie un interesantākie bija respondentu stāstījumi. Autore interviju transkriptus ir nosūtījusi katram respondentam, lai saglabātu tos nākotnei, nākamajām paaudzēm. Darba izstrādē autore uzzināja Rites pagastu daudzveidīgu informāciju, par kuru nebūtu uzzinājusi, ja nebūtu veikusi pētījumu. Autore pētīja arī līdzīgus pētījumus, saistībā ar mutvārdu vēsturi, piemēram, autores Baibas Belas promocijas darbu “Dzīvesstāsti kā sociāli vēstījumi”, autores Līgas Volkopas maģistra darbu “Lokālās identitātes konstruēšana dzīvesstāstā: Austrumlatgales pierobežas gadījums” un autores Gunas Pušas bakalaura darbu “Salaspils pagasts un tā iedzīvotāji, 1918.-1940. gads”. Apskatot šos pētījumus, autore nonāca pie secinājuma, ka šo pētījumu rezultāti

ir līdzīgi arī šī darba rezultātiem – visos tiek pētīta mutvārdu vēsture, iegūtas dzīvesstāstu intervijas, noskaidrota dzimtās vietas vēsture.

Igaunijā, Tartu Universitātes Sociālo zinātņu un izglītības fakultātes Baltijas studiju centrā tika izstrādāts maģistra darbs “*Borderlands between history and memory: Latgalia mnemohistory*” (“Robeža starp vēsturi un atmiņu: Latgales mnemovēsture”), kura autore ir Katrīna Gībsone (*Catherine Gibson*). Šī pētījuma mērķis ir izpētīt pierobežas vēstures kultūrvēsturiskās atziņas, kas atšķiras noteiktos ģeogrāfiskajos apgabalos.

Šajā pētījumā tiek pielietota J. Asmana (Assmann) attīstītā kultūras un komunikācijas atmiņas teorija. To raksturo atmiņas kultūras aspekti, kas skar institūcijas, politikas faktoru līdzdalību atmiņas kultūras tapšanā. Teorija skaidro, ka atmiņas formas ir šādas:

1. individuālā atmiņa – mijiedarbojas ar citu cilvēku atmiņām, pārstāj eksistēt līdz ar cilvēku, mainās līdz ar laiku, veido attiecības, formē personību, veido unikālus un individuālus dzīvesstāstus;
2. sociālā atmiņa (komunikācijas atmiņa) – veido individuālās atmiņas ietvaru, starppaaudžu komunikāciju, tā ir mainīga un notiek tikai ar tiešo stāstu starpniecību;
3. kultūras atmiņa – tai nav laika ierobežojuma, ir stabila un nemainīga.

Daži no pētījuma uzdevumiem bija izmantot Latgales gadījumu izpēti, analizēt vēsturiskos naratīvus, veikt intervijas ar profesionāliem Latgales vēsturniekiem, iegūt vērtīgus vēstures materiālus, kā arī turpināt izpēti arī pēc šī pētījuma veikšanas, kas arī apstiprinās pie pētījuma rezultātiem.

Pētījuma rezultāti rāda, ka ir vairākas būtiskas atšķirības starp vēsturi un kolektīvo atmiņu Latgales gadījumā. Latgales kolektīvajā atmiņā lielā mērā ir iekļauts latviešu valodas kanons, līdz ar to profesionālā vēstures izpēte ir daudzveidīgāka tieši pierobežas apgabalos. Vēstures liecības ietver bagātīgāku un dažādāku informāciju. Tādā gadījumā atšķiras vēstures interpretācijas, ko ir vērts salīdzināt, aptverot plašākas teritoriālās platības, tāpēc pētījums tiktu izmantots tālākai izpētei, lai pētītu iespējamās atšķirības vēstures atmiņu stāstos.

Secinājumi

Pētījumos svarīga loma ir vēstures liecību vākšanai un saglabāšanai, uzsverot to nozīmīgumu un vērtību. Lai iegūtu vēstures liecības, visbiežāk tika izmantota intervēšana un atmiņu stāstu vākšana, kas nozīmē, ka pētījumu autori šo pētījuma metodi uzskata par vispiemērotāko šāda veida pētījumos. Tika pētīti arī vēstures dokumenti, kas ir saglabājušies līdz mūsdienām un atklāj faktus, kuri glabājušies tikai arhīvos un konkrētās vietas iedzīvotājiem nav

bijuši zināmi. Pateicoties šiem pētījumiem, dati un fakti ir apkopoti vienuviet, kas ir papildināti arī ar mutvārdu vēstures stāstījumiem.

Pētījumu rezultāti liecina, ka vēstures materiālu pētīšana un interviju veikšana var palīdzēt uzzināt daudz jaunu un vēl līdz šim neapzinātu informāciju, kas apkopotā veidā nav atrodama nevienā vēstures grāmatā. Latvijā veikto pētījumu rezultāti norāda, ka tiek iegūti fakti un dati par konkrētām teritorijām, dzimtām, vietām, kas ir piederīgas katram pētījumu autoram. Taču būtu jāņem vērā, ka šāda veida pētījumos būtiskāk ir veikt intervijas. Ārzemēs veiktais pētījums ir visaptverošs, informācijas aptvērums ir plašāks, pētījuma autore ir izvēlējusies pētīt kaimiņvalsts vēstures liecības un veikt pētījumu nevis par to, kas skar autori personīgi, bet globāli, gūstot arī šāda veida pieredzi un paplašinot savu redzējumu. Ārzemju pētījuma rezultāti rāda, ka interese par kaimiņvalsts vēsturi ir tik liela, ka pētījums tiks turpināts, pamatojoties uz jau iegūtajiem rezultātiem.

3. PĒTĪJUMA METODOLOĢIJA

Bakalaura darbā tika izmantotas divas pētniecības metodes – dokumentu analīze un intervijas. Izmantojot dokumentu analīzes metodi, tika iegūti dati, kas ir saglabājušies jau no pašiem skolas pirmsākumiem, tie ir pierakstīti, precīzi, tos nav iespējams sagrozīt vai kā citādi izmainīt, tie ir autentiski un sniedz daudzveidīgu informāciju par Salas pamatskolas vēsturi. Izmantojot intervijas metodi, tika uzklauti atmiņu stāsti un mutvārdu vēstures liecības. Šāda pētījumu metode palīdz iegūt datus un faktus, veidojot tiešu kontaktu ar cilvēkiem, kas ir piedzīvojuši konkrētu vēstures posmu un spēj atcerēties notikumus un tā brīža emocijas, kas izpaužas interviju laikā.

3.1. Dokumentu analīzes metodes raksturojums

Dokumentu analīze ir datu vākšanas metode, kas ļauj iegūt informāciju no esošiem oficiālajiem teksta dokumentiem – likumiem, noteikumiem, pavēlēm, kā arī neoficiālajiem teksta dokumentiem - pierakstiem, dienasgrāmatām, vēstulēm, kā arī vizuālajiem materiāliem (attēliem, fotogrāfijām), dažādiem drukātiem resursiem (periodiskajiem izdevumiem, grāmatām) (Korpa, 2007).

Lai gan dokumentu analīze ir salīdzinoši vienkārša pētniecības metode, tai ir gan trūkumi, gan priekšrocības. Par trūkumiem var uzskatīt dokumentos esošās informācijas neprecizitāti. Dokumentu vākšanas process var būt ilgs un sarežģīts. Atrastie derīgie dokumenti var būt novecojuši, tīši vai netīši fiziski sabojāti, kas radītu grūtības saprast tajos esošo informāciju. Ieguvumi dokumentu analīzē ir izdevīgums, netiek patērēti līdzekļi, cilvēkresursi. Viss, kas ir fiksēts dokumentos, ir nesagrozāms, taču informācijas patiesums var būt apšaubāms (Pipere, 2011).

Dokumentu analīzes pamatmetode ir kontentanalīze jeb satura analīze. To izmanto, lai pētītu dokumentu tekstus, izvirzot kategorijas. Tā ir balstīta uz vārdu biežumu tekstā, kā arī teksta apjomu (Neuendorf, 2002).

Veicot dokumentu analīzi, tika pētīti tādi dokumenti, kā pieraksti, kuros fiksēta informācija par skolēnu skaitu klasēs un absolventu skaitu katru mācību gadu, sākot no 1940. gada. Tika pētīti arī tādi pieraksti, kuros piefiksēta informācija par skolas pirmsākumiem, dibinātājiem un nelielu ieskatu svarīgākajos notikumos. Svarīgs dokuments, kas palīdzēja izprast skolas vēstures notikumus, bija Salas pamatskolas sarakstītā un izdotā grāmata “Salas pamatskola – izglītība

mazam un lielam, kultūras, sociālais, garīgais centrs kopienā”, kurā apkopoti raksti par skolas veiksmes stāstiem, pieredzi un panākumiem. Vēstures dokumenti tika izgūti Salas pamatskolas arhīvā un jaunizveidotajā muzejā. Lai analizētu vēstures dokumentus, tie tika atlasīti, sakārtoti hronoloģiskā secībā.

3.2. Intervijas metodes raksturojums

Intervija pētījumā tika izmantota tāpēc, ka tā ir svarīga un nozīmīga pētījuma datu ieguves metode. Tieši mutvārdu vēstures intervija pētījumā sniedz iespēju uzklaut reālus stāstus, vēstures atmiņu atceres, izjūtot stāstītāja emocijas un piedzīvoto.

Intervija pētījumos tiek visplašāk pielietota, jo intervijas laikā tiek atklāta subjektīvā jēga, nevis standarta formā izraisīta reakcija. Galvenajā lomā ir sadarbība starp respondentu un intervētāju, jo sadarbības rezultātā iegūst pētījumam nepieciešamos materiālus. Notiek mutiska saziņa, kas tiek ierakstīta diktofonā un pēc tam transkribēta. Kā ikvienai pētniecības metodei, arī šai ir savi trūkumi un priekšrocības. Par trūkumiem var uzskatīt intervijas gaitas neparedzamību, intervējamo uztraukumu vai neatvērtību, atbildēšanu uz jautājumiem vienkāršos nepaplašinātos teikumos, kā arī laukietilpību. Šī metode ir dārgāka, tai nepieciešami līdzekļi un cilvēkresursi. Grūtības mēdz sagādāt intervijas transkribēšana. Atskaņojot intervijas, var nesaprast tekstu un sliktākajā gadījumā pazaudēt kontekstu. Ieguvumi, izmantojot šo pētniecības metodi, ir iespēja uzklaut reālus pieredzēto notikumu raksturojumus, sajūtot respondentu emocijas. Intervijas laikā var uzdot papildus jautājumus, lai labāk un plašāk atspoguļotu informāciju. Intervējot respondentu, var labāk izprast tēmas aptvērumu, kas neaprobežojas tā, kā tas ir rakstītos dokumentos (Kvale, 2009).

Lai izprastu interviju būtību, ir vērts iepazīties ar to īpašību niansēm. Intervijas iedala pēc intervējamo skaita – individuālās, kuru laikā notiek intervija ar vienu respondentu, kā arī fokusgrupu intervijas, kurās piedalās vairāki respondenti vienlaikus (Pipere, 2011).

Autore savā pētījumā izvēlējās nestrukturētās intervijas veidu, intervijas tika veiktas gan personīgi, gan attālināti, veicot telefoninterviju. Nestrukturētā intervija ir tāda intervija, kurai nav struktūras, formāta, tajā var izpausties gan intervētājs, gan respondents. Jautājumi parasti rodas intervijas laikā, atkarībā no respondenta stāstījuma. Šādas intervijas laikā ir neformāla gaisotne, tā it kā notiku vienkārša saruna, tas ļauj respondentam neiespringt, kļūt brīvākam un atvērtākam. Lai gan šāda intervija šķiet vienkārša un efektīva informācijas ieguves metode, tai ir arī savi trūkumi. Ir pieļaujama iespējamība novirzīties no temata, intervētājam ir jākontrolē respondenta

atbildēšana uz jautājumiem. Vēl intervijā iegūtās atbildes ir grūtāk analizēt, var rasties neliels haoss informācijā. Trūkst vienveidības, ir pārāk liela dažādība gan jautājumu, gan atbilžu ziņā, tomēr pozitīvā gadījumā var iegūt tādu informāciju, par kuru intervētājs nebūtu iedomājies uzdot jautājumus (Lūse, 2002).

Autore savā pētījumā izvēlējās intervijas metodi, lai uzklautu mutvārdu vēstures stāstus, par Salas pamatskolas pirmsākumiem, attīstību, notikumiem. Tika intervēti 3 respondenti, kuriem tika uzdoti pamatjautājumi par Salas pamatskolas vēsturi, katram individuāli piedzīvoto šajā skolā, kā arī interviju laikā radās papildus jautājumi, kas nebija iepriekš sagatavoti. Autore intervēja vēsturnieci, ilggadējo vēstures un ģeogrāfijas skolotāju Salas pamatskolā un arī šīs skolas absolventi vienā personā, kura plaši iepazīstināja ar daudzveidīgu informāciju par Salas pamatskolas vēsturi. Tika iegūti vērtīgi informācijas materiāli intervijas laikā, kā arī izpētīti pieejamie dokumenti un vēstures liecības – fotogrāfijas, kas saglabājušās līdz šim un atspoguļo Salas pamatskolas pašus pirmsākumus. Liela uzmanība ir pievērsta pamatskolas attīstībai, par ko arī stāstīja izvēlētie respondenti. Tas ir nozīmīgi ikvienam, kas saistīts ar šo skolu, jo bez to organizēšanas skolai nebūtu izredzes pastāvēt.

Tika veiktas intervijas ar Salas pamatskolas absolventiem, lai izprastu tieši viņu atmiņu stāstus un emocijas par skolas laikiem. Apzināti tika meklēti respondenti ar ievērojamu vecuma starpību, lai salīdzinātu vēstures stāstus toreiz pirms apmēram 40 gadiem un pirms aptuveni 6 gadiem. Autore nonāca pie secinājuma, ka atmiņu stāsti ievērojami atšķiras, līdz ar to tie ir vērtīgi, sniedz plašāku informācijas klāstu un sniedz priekšstatu par to, kā pēc ilgāka laika posma ir mainījusies Salas pamatskola un absolventu novērojumi laika gaitā. Absolventi spilgti atceras piedzīvoto Salas pamatskolā, mācību procesu un lielākos notikumus, kas iespiedušies dziļi atmiņā. Absolventi ir vietējie Smelteru ciema iedzīvotāji, tāpēc interviju laikā tika izjūsts patriotisms un deģme par savu skolu – Salas pamatskolu.

Gatavojoties intervijām, autore izvirzīja galvenos jautājumus:

1. Kā radusies Salas pamatskola?
2. Kādas ir Jūsu izteiktākās un atmiņā paliekošākās atmiņas par Salas pamatskolu?
3. Kādus nozīmīgākos notikumus Jūs atceraties, saistībā ar Salas pamatskolu?
4. Kā līdz mūsdienām ir attīstījusies Salas pamatskola?
5. Kā Jūs, kā Salas pamatskolas absolvente, atceraties savus skolas laikus?

Pirms interviju sākšanas, respondentiem bija iespēja sagatavoties intervijām, apdomājot atbildes uz jautājumiem un noskaņojoties interviju procesam.

Intervijām piekrita 3 respondenti, visi cieši saistīti ar Salas pamatskolu. Respondenti dalījās ar informāciju, kas sniedza atbildes uz jautājumiem par skolu, neiedziļinoties striktos vēstures faktos, bet ļaujoties uz savām tā brīža atmiņām, sajūtām, emocijām. Ar to ir vērtīgas mutvārdu vēstures liecības.

Pirmā respondente, kura ar prieku piekrita intervijai, bija ilggadēja Salas pamatskolas skolotāja un novada pētniece Renāte Lozda. Viņa ir vēstures un ģeogrāfijas skolotāja. Autore pētījumam viņa sniedza daudzus vērtīgus un svarīgus vēstures faktus. Otra respondente bija Valentīna Madalāne – ilggadēja Salas pamatskolas matemātikas skolotāja, kura labprāt piekrita intervijai, sniedzot atbildes uz intervijas jautājumiem. Viņa atbildēja uz jautājumiem par Salas pamatskolu, iedziļinoties savās izjūtās par piedzīvoto, kavējās atmiņās un līdz ar to sniedza interesantas atbildes. Pēdējā intervējamā vēlējās palikt anonīma personas datu aizsardzības dēļ. Viņa ir Salas pamatskolas absolvente un šo skolu ir absolvējusi pirms 7 gadiem. Viņas viedoklis bija vērtīgs ar to, ka tika atsaukti atmiņā notikumi, sākot ar 2000. gadu no šīs skolas skolnieces skatu punkta.

Pirms intervijām autore respondentus informēja par vienošanās veidlapu, kurā tika norādīta informācija par pētījuma interviju izmantošanu, par interviju ierakstīšanu un publicēšanu pētnieciskajā darbā (sk. 1. pielikumu). Autore informēja arī par personas datu aizsardzību, izmantojot fizisko personu datus pētījumā.

Intervijas norisinājās gan klātienē, gan attālināti, iepriekš saskaņojot to ar respondentiem. Klātienē intervija tika ierakstīta mobilajā ierīcē un pēc tam tika veidots intervijas transkripts. Telefonintervijas tika ierakstītas, izmantojot speciālu *Call Recorder* programmu. Pēc tam intervijas tika transkribētas. Interviju transkribēšanas gaitā tika pielietoti nepieciešamie apzīmējumi, lai izceltu respondentu sacīto interviju laikā, kā arī apzīmējumi, kas palīdz saprast respondentu emocijas, žestus.

Secinājumi

Veicot šāda veida pētījumus, kuros jāpēta vēstures liecības, vislabāk piemērotākās pētījuma metodes ir dokumentu analīze un intervija. Vēstures avotu pētīšana un interviju veikšana ir laikietilpīgs un darbietilpīgs process, taču to paveicot, var gūt gandarījumu par ieguldīto darbu un saglabāt jaunus faktus, kas iepriekš nav pētīti kā vērtīgus vēstures materiālus turpmākajām paaudzēm.

Vēstures dokumentu izpēte ir arvien aktuālāka mūsdienās, jo ikvienam ir svarīgi zināt, kā ir radusies kāda dzimta, izveidojusies kāda vieta un šajā gadījumā skola. Vēstures dokumentos ir

saglabājusies tāda informācija, par kuru ikdienā nerunā, kas nereti tiek aizmirsta un atstāta plauktos, taču, ja tā tiek apzināti pētīta, vākta vienkopus, tā var kļūt par patiešām vērtīgu vēstures materiālu kopumu. Interviju veikšana palīdz izprast un izziņāt detalizētāk kādu notikumu gaitu, attīstību un to, kā tie ir ietekmējuši konkrētu personu. Intervijās tiek atspoguļota informācija, kas nav atrodamā rakstītos dokumentos, tā nekad nebūs vienāda. Katram respondentam ir savs viedoklis, savs skatījums uz notikumiem, līdz ar to intervijas metode ir svarīga šāda veida pētījumos, lai izprastu mutvārdu vēstures liecības. Interviju norises laikā var novērot respondentu emocijas un žestus, kas var liecināt par respondentu attieksmi, tā brīža emocijām vai emocijām, kas piedzīvotas tad, kad tiek runāts par konkrētu vēstures notikumu.

4. PĒTĪJUMA REZULTĀTI

Šajā nodaļā un apakšnodaļās tiek sniegts apskats par pētījuma rezultātiem – izpētītajiem vēstures dokumentiem, mutvārdu vēstures stāstiem, kas atspoguļo Preiļu novada Salas pamatskolas aizsākumus, attīstību, ģeogrāfisko atrašanās vietu, notikumus un vēsturi kopumā no 1919. gada līdz 2018. gadam. Dokumentos visvairāk bija liecību par skolas panākumiem, pasākumiem un projektiem. Vislielākā vērtība ir vēsturiskām fotogrāfijām, kas saglabājušās līdz mūsdienām un vizuāli raksturo skolu, tās biežās pārmaiņas. Intervijās iegūtā informācija plašāk raksturo skolas pirmsākumus.

4.1. Smelteru ciems Preiļu novada Saunas pagastā

Salas pamatskola atrodas Preiļu novada Saunas pagastā, Smelteru ciematā. Ciemats atrodas pagasta ziemeļu daļā, 10,8 kilometrus no pagasta centra Prīkuļiem, 17,7 kilometrus no novada centra Preiļiem un 211 kilometrus no Latvijas galvaspilsētas Rīgas. Ciems ir pavisam neliels, vien ar apmēram 200 iedzīvotājiem (Latvijas Ģeotelpiskās informācijas aģentūra, 2016).

Nelielajā Smelteru ciemā atrodas bibliotēka, baznīca, 2 veikaliņi un Salas pamatskola. Salīdzinoši nelielajā ciematā ar mazu iedzīvotāju skaitu ir šādas iestādes, kurās cilvēki sanāk kopā, komunicē un veido savstarpējo komunikācijas tīklu.

Saunas pagasts ir viena no Preiļu novada administratīvajām teritorijām novada ziemeļos un robežojas ar Rudzātu, Sīļukalna, Stabulnieku, Riebiņu un Sutru pagastiem. Saunas pagasts izveidots 20. gadsimta 70. gados, apvienojot Bindaru un Sondoru ciemu padomes, izveidojot Saunas ciema padomi. 1990. gadā Saunas ciemu reorganizēja par Saunas pagastu. 2009. gadā to iekļāva Preiļu novadā kā administratīvo teritoriju. Saunas pagastā dzīvo apmēram 1500 iedzīvotāji, no kuriem 92% ir latvieši, 8% cittautieši (Ilnere, 2002).

4.2. Salas pamatskolas pirmsākumi

Salas pamatskola savā pastāvēšanas laikā ir mainījusi gan atrašanās vietas, gan nosaukumus.

Renāte Lozda stāsta:

Visi sākās 1919. gadā, kad nelielajā Smelteru ciematā zemnieka Pētera Pastara mājās atvēra Daugavpils apriņķa Orišānu I pakāpes pamatskolu (tagadējo Salas pamatskolu), kurā mācības notika līdz 4. klasei. Skolas ēka atradās privātmājā, kurā vienā daļā dzīvoja tās īpašnieks, bet otrā daļā notika mācības. Kāpēc zemnieka mājās? Tāpēc, ka pagastā tā bija vienīgā māja, kas nesauzcelta, tātad jauna, tā bija sadalīta divās daļās, otra daļa bija tukša, tāpēc tur bija laba vieta, kur izveidot skolu. Nu un arī pašam zemniekam par to maksāja 10 rubļus mēnesī. Kāpēc lai viņš tam nepiekrītu [smejas]? Nu un tā tur arī bija skola. Toreizējā skolas pārzine bija T. Beča (Lozda, 12.03.2019).

Skola šajā vietā pastāvēja salīdzinoši ilgi, taču laika gaitā tika piedzīvotas pārmaiņas, par kurām Renāte Lozda stāsta:

Šajā mājā skola pastāvēja līdz 1944. gadam, pēc tam skolu apvienoja ar Garās Salas sādžas skolu un to nosauca par Salas 5 klašu pamatskolu. Jaunizveidotā skola atradās tajā pašā Smelteru ciematā (toreiz Lielajos Orišos), uz Sibīriju izsūtītās Bricu ģimenes mājā (sk. 4.1. att.). Nu šajā mājā skola tika izveidota tādēļ, ka tai bija labāka atrašanās vieta par iepriekšējo, pašā centrā gandrīz, kur apkārt bija vairāk skolēnu un viņiem bija vieglāk tikt uz skolu un atpakaļ uz mājām. Protams, bija arī tādi skolēni, kuriem bija jāmēro vairāki kilometri līdz skolai (Lozda, 12.03.2019).

Saunas pagasta teritorija ir diezgan liela un skolēni nāk no daudzām pagasta teritorijām. Skolas pirmsākumos vēl nebija internāta, tāpēc skolēni uz skolu un atpakaļ mēroja pat vairākus kilometrus. Taču tas viņiem nebija šķērslis, viņi bija norūdījušies un par tālajiem ceļiem, kas jāmēro uz skolu, nesūdzējās. Arī autore piedzīvoja došanos uz skolu, mērojot vismaz 7 kilometrus ar kājām, tas radīja izturību visai dzīvei. Renāte Lozda stāsta:

Atceros, kā vienreiz bija auksta un sniegota ziema, daži skolēni nāca uz skolu par 5 kilometrus no Jezufinovas (sādža 5 km no Smelteru ciema), toreiz vēl nebija ne transporta, ne tāda internāta, kāds ir šobrīd. Nu un skolēni nāca, kopā no apkārtējām mājām sanāca un kopīgi gāja katru dienu turp un atpakaļ 5 kilometrus (Lozda, 12.03.2019).

Aukstākajos ziemas periodos, kad ārā valdīja sals līdz mīnus 30 grādiem, skolēniem tad bija brīvdienas, jo šādā aukstumā uz skolu doties nevajadzēja. Arī skolā bijis auksti, jo nav bijis

viegli to sasildīt ar nelielu malkas krāsni. Telpas bija pavisam mazas, atsevišķi nodalītas, tāpēc gadījās tā, ka viena telpa bija sasildīta, bet otra auksta. Renāte stāsta:

Māja gan nebija no tām labākajām, spriežot pēc fiziskā stāvokļa, taču arī ne uz ilgu laiku tur skola atradās. Šajā fotogrāfijā (rāda fotogrāfiju) redzama šī skola, var jau saprast, ka nav no labākajām mājām, lai gan fotogrāfija ir uzņemta 1960. gadā, tā celta apmēram pirms 30 gadiem, skaitot no 1944. gada (Lozda, 12.03.2019).

Mūsdienās šīs mājas vairs nav, tās vietā ir palikusi tukša pļava. Vēstures liecības ir saglabātas un vēsta par to, kā tā ir izskatījusies, pateicoties fotogrāfijām.

4.1.. att. Salas 5. klašu pamatskola 1960. gadā uz Sibīriju izsūtītās Bricu ģimenes mājā (Foto no Renātes Lozdas personīgā arhīva)

Renāte Lozda stāstīja, ka toreiz skolēni bijuši aktīvi, vasaras pavadījuši ne tikai strādājot kartupeļu un cukurbiešu laukos, bet arī devušies ekskursijās un pārgājienos ar 4.1. attēlā redzamo kravas automašīnu pie skolas ēkas. Pārdzīvojuši aukstās ziemas, skolēni un skolotāji ļāvās siltajam laikam un nesēdēja skolas telpās, reizēm mācības notika ārā, svaigā gaisā (Lozda, 12.03.2019).

Bijuši arī ne tik patīkami brīži laikā, kad šajā mājā atradās Salas 5 klašu pamatskola. Šīs skolas absolvente un tagadējā skolotāja Renāte Lozda stāstīja, ka tajos laikos ziemas bijušas bargas, aukstas un sniegotas. Skolai bijušas problēmas ar apkuri, telpas sildījusi tikai viena neliela krāsns skolas daļas pusē. Bijušas problēmas arī ar aizsnigušajiem ceļiem, kurus toreiz nebija tik vienkārši iztīrīt, jo nebija ne traktoru, ne greideru, kas ceļu iztīrītu. Pārvietošanās līdzeklis bija zirga pajūgs, taču arī ar to sniegotās ziemās pārvietoties bija problemātiski. Bijuši brīži, kad skolu neviens neapmeklēja, tādēļ, ka bijis pārāk liels sals, kā arī ceļi bijuši tik aizputināti, ka skolēni un skolotāji

nav varējuši tikt līdz skolai, lai gan tā atradās Smelteru ciema centrā. Šie nepatīkamie brīži bijuši vien ziemās, pārējā laikā viss bijis veiksmīgi, lai gan ir atmiņā ir palikuši arī pavasari un rudenī, kad ceļi atkal kļūst neizbraucami un neizstaigājami dubļu dēļ, taču to visu visi veiksmīgi pārdzīvo no gada uz gadu. Renāte smaidot stāsta: „*Protams, neiztika bez ziemas priekiem, ziemai bija savi plusi. Tad, kad nebija auksti, skolēni gāja ārā pēc mācību stundām, cēla sniegavīrus un sniega cietokšņus. Skolēni jautri pikojās, gāja uz mežu pārgājienos, kas viņiem ļoti patika un patīk arī šajos laikos...*” Skolēni arī devušies pārgājienos vasarā, kad ir skolēnu brīvlaiks. Viņi satikušies un devušies ceļā (sk. 4.2. att.).

4.2. att. Vecāko klašu skolēnu un skolotāju došanās izbraucienā (Foto no Renātes Lozdas personīgā arhīva)

Vasarās skolēni un skolotāji visbiežāk devās izbraucienos ar velosipēdiem. Tā ir bijis vieglāk un ātrāk. Viņi varējuši izbraukt lielākus attālumus, aplūkojot plašākas teritorijas. Lai gan tajos laikos velosipēdi bija diezgan ierobežotā skaitā, tos bija grūti iegādāties, skolēniem un skolotājiem tos bieži vien aizdeva, lai viņi varētu doties mācību ekskursijās (Madalāne, 20.03.2019).

Valentīna Madalāne stāsta:

Atceros, ka toreiz izlaiduma gadā devāmies mācību ekskursijā pa mūsu sādžu. Skolas direktors Vincents Valainis vadīja šo ekskursiju, skolēniem lika iepazīt tuvāko apkārtni un tās cilvēkus. Mēs ne tikai šajā, bet arī citās ekskursijās devāmies ar velosipēdiem. Braucām līdz Pastaru vējdzirnavām dažus kilometrus tālāk no skolas, braucām līdz Pieniņu ezeram, kur blakus ir Pieniņu Romas katoļu baznīca. Tur mēs apskatījām apkārtni, atpūtāmies un devāmies tālāk caur tagadējo

Jezufinovu uz Ošas upi apskatīt tās nelielos ūdenskritumiņus... Daba pie mums arī tajos laikos bija skaista, bija daudz ko apskatīt. Viņš vienmēr mācīja būt patriotiem par savu zemi, dzimto vietu un skolu. Nu viņš bija, tā teikt, īsts patriots [smaida].

Skolas direktori ir bijuši īsti savas mācību iestādes patrioti. Skola ir kļuvusi tāda, kāda ir šobrīd, pateicoties tās direktoriem – no 1946. gada līdz 1950. gadam skolu vadīja Benedikts Mičulis, no 1950. gada līdz 1956. gadam Jāzeps Anspoks, no 1956. gada līdz 1976. gadam Vincents Valainis, no 1976. līdz 1979. gadam Georgijs Mihailovs, no 1979. gada līdz 1990. gadam skolu vadīja Natālija Vagale, taču visilgāk un vislielāko atbalstu un panākumus skolai ir guvusi Valentīna Liniņa, kura skolu vadīja no 1990. gada līdz 2016. gadam (Madalāne, 20.03.2019).

4.3. Salas pamatskola laika posmā no 1946. gada līdz 2018. gadam

Skola 1946. gadā sāka piefiksēt absolventu skaitu. Šajā gadā skolu pabeidza 16 absolventi. Vēl šajā gadā skola piedzīvoja kārtējo atrašanās vietas maiņu. Par to zināja stāstīt Renāte Lozda:

Skola tika pārcelta no Bricu ģimenes mājas uz jaunuzcelto ķieģeļu ēku Smelteros, kas atradās lielā ceļa malā. [Domā] Skola arī mainīja nosaukumu šajā gadā – tā kļuva par Salas 8. klašu pamatskolu. Tad jau skolai bija jaunas, pielāgotas un skaistas telpas ar vairākiem lieliem kabinetiem, ēdamzāli, bibliotēku, telpu pirmsskolas grupai (Lozda, 12.03.2019).

Arī šobrīd šī ēka ir funkcionējoša – tajā atrodas gan pirmsskolas grupa, gan sākumskolas grupa, internāts un ēdnīca. Renāte Lozda stāsta:

Taču pats interesantākais ir tas, ka tā nebija pēdējā skolas pārvākšanās uz jaunu ēku [smejas]. Lai arī līdzšinējā ēka bija pietiekami liela, tomēr tika būvēta jauna ēka tur pat blakus un jau 1962. gadā skola no Salas 8. klašu pamatskolas kļuva par Salas pamatskolu ar abām ēkām. Jaunajā ēkā katrā kabinetā izmūrēja ar malku apkurināmās krāsnis, klasēm bija lieli logi, kas izgaismoja kabinetus (Lozda, 12.03.2019).

Mūsdienās krāsnīm ir daudz trūkumu – tās mēdz piedūmot kabinetus, katru gadu bija jāzagādā malka, arī skolēni vienmēr tika sūtīti strādāt pie malkas, nesot to uz šķūni tur pat skolas teritorijā. Taču šobrīd skolā ir izbūvēta autonomā apkures sistēma, uzstādīti radiatoru. Malkas krāsnis ir atmiņa, kas droši vien prātā ir palikusi katram skolas absolventam un skolotājam (Lozda, 12.03.2019).

Renāte Lozda turpina stāstīt:

Šajā ēkā ir kamīnzāle, kurā rīko skolas pasākumus [...]. Vienu vārdu sakot, 1946. gads bija tas gads, kurā skola pārcēlās uz vietu, kurā pastāv vēl šodien, tāpēc tas gads ir nozīmīgs ikvienam, kas ar Salas pamatskolu saistīts (Lozda, 12.03.2019).

Mācību ēka tika pabeigta 1962. gadā. Tajā tika izveidotas 6 mācību kabineti, liela kamīnzāle, daži nelieli kabineti. Šajā ēkā mācības notika no 5. līdz 9. klasei. Skolas telpas ir mājīgas un gaišas, siltas, pateicoties krāsniem katrā kabinetā (Lozda, 12.03.2019).

Absolventu skaits katru gadu ir bijis atšķirīgs. Par to liecina atrodamie dati vēstures dokumentos (sk. 1. pielikumu). Ņemot vērā, ka Smelteru ciems ir salīdzinoši neliels, 1955. gadā ir bijuši 22 absolventi. Mazākais absolventu skaits ir trīs audzēkņi divus gadus pēc kārtas – 2011. un 2012. gadā. Skolēni mācījās apvienotajās klasēs (Madalāne, 20.03.2019).

Par mācīšanos apvienotajās klasēs stāsta Valentīna Madalāne:

Nu vairāk jau tas bija tad, kad vairs nemācījās, bet mācīju [..]. Strādājot Salas pamatskolā jau vairākus gadu desmitus, redzu, ka skolēnu ar katru gadu palika arvien mazāk, vislabāk tas bija redzams 2012. gadā, kad 9. klasē mācījās vien 3 skolēni, viņi tika apvienoti ar 8. klases skolēniem dažos mācību priekšmetos, arī manā priekšmetā, ko mācu – matemātikā (Madalāne, 20.03.2019).

Skolotāja stāsta, ka ieguvums bija tas, ka 8. klases skolēni varēja klausīties vielu, ko mācīja 9. klasei. Vienai klasei uzdeva patstāvīgo uzdevumu, tikmēr otra klase klausījās jauno mācību vielu un gāja rēķināt uzdevumus pie tāfeles. Ieguvums arī bijis tāds, ka jaunākā klase varēja saprast, kas viņu sagaida pēc gada. Lai gan bija risks, ka tāpat tas tiks aizmirsts, bet tomēr, vairāk ir ieguvumu, nekā zaudējumu tam, ka mācības notiek, apvienojot divas klases (Madalāne, 20.03.2019).

Valentīna Madalāne turpina stāstīt: „*Skolēni arī viens otram palīdzēja, jo viņi jau bija kādu vielu apguvuši, tikmēr mazākajiem jau varēja pamācīt [smaida]. Arī 9. klases izlaidumā uz skatuves sēdēja tikai šie 3 skolēni, bet parasti ir 10 un vairāk. Tas tā iespiedies atmiņā*” Arī pētījuma autore piedzīvoja to, ka klases tiek apvienotas. Lai gan pētījuma autorei bija pilna klase ar 10 skolēniem, viņa atceras, ka dažos mācību priekšmetos viņas klasei pievienojās vēl 3 skolēni no 9. klases. Parasti tās bija sporta, matemātikas, vizuālās mākslas un mūzikas stundas.

Šajā laika posmā Salas pamatskola ir piedzīvojusi daudzas pārmaiņas vizuāli apkārtējā vidē. Sakarā ar to, ka skolas teritorija ir liela, skolai ir savs futbola laukums, volejbola laukums, kas nesen ticis izveidots, liels ābeļdārzs, bērnu rotaļu laukums, katlu māja. Projekta „Pārmaiņu iespējas skolām” ietvaros tika izveidots āra basketbola laukums, kur tika rīkoti pat basketbola turnīri. Tas ir iecienīts vasaras periodā, kad vietējie nāk spēlēt basketbolu. Liels lepnums gan skolas pedagogiem, skolēniem, gan vietējiem Smelteru ciema iedzīvotājiem ir uzbūvētais āra kamīns. Pie tā tiek svinēti pēdējā zvana svētki, vēl arī notiek dažas nodarbības. Skolēniem lielu prieku sagādā mācību stundas ārā tad, kad ir silts laiks, kas parasti arī notiek pie šī kamīna. Autore vēlas pieminēt, ka skola arī ir bijusi titulēta kā sakoptākā teritorija Saunas pagastā, pateicoties darbinieku čaklajām rokām, veidojot skaistu daiļdārzu. Ap skolas ēku zied skaisti ceriņi, pie skolas ieejas ir izveidots

rožu dārzs. Tas ir skolas lepnums, kas tiek kopts un lolots, lai iepriecinātu skolas viesus, skolēnus un vietējos Smelteru ciema iedzīvotājus.

4.3.1. Skolas pedagogu un absolventu atmiņas par Salas pamatskolu

Pētījuma autore veica intervijas, kurās vēlējās uzzināt par Salas pamatskolas absolventu un pedagogu atmiņām par skolu. Ar atmiņām dalījās vēstures un ģeogrāfijas skolotāja Renāte Lozda un matemātikas skolotāja Valentīna Madalāne, ka arī skolas absolvente, kura skolu absolvēja pirms 7 gadiem.

Pedagoģēm vislabāk atmiņā ir palicis mācību process, skolēni, audzināmās klases un skolas panākumi dažādos pasākumos. Valentīna Madalāne stāsta:

Atmiņu man ir daudz, visa pavadītā dzīve skolā man ir kā liela dzīves sastāvdaļa, jo skolā par matemātikas skolotāju strādāju ļoti sen, vēl mācīju tavus vecākus [smejas]... Ja par ko konkrētu saka, tad atmiņā man palicis tas, ka skolēni devās uz matemātikas olimpiādēm un ieguva godalgotas vietas. Tas ir kā gandarījums manam darbam un tas rada prieku par skolēniem, kas sasniedz augstus rezultātus (Madalāne, 20.03.2019).

Gatavošanās olimpiādēm notika ne tikai matemātikā, bet arī citos mācību priekšmetos. Lieli panākumi bija sporta sacensībās, kad skolēni mājās devās ar godalgotām vietām krosā, futbolā. Valentīna Madalāne stāsta:

Vienmēr uz matemātikas olimpiādēm gatavojāmies arī pēc stundām, skolēni bija ar mieru to darīt, jo centās no visas sirds, viņiem tas arī padevās [smaida]. Atceros, ka daudzus gadus pēc kārtas spējīgākie skolēni brauca mājās no olimpiādēm ar apziņu, ka izdarījuši visu iespējamo, un, kad pienāk tā diena, kad uzzinām rezultātus, visi ir priecīgi, jo smagais darbs ir atmaksājies – iegūtas godalgotas vietas [..].

Skolotāja stāsta, ka reizēm arī ir tādas olimpiādes, kas izrādījušās smagākas, kā rezultātā skolēni nav ieguvuši godalgotas vietas, taču tas ir stimuls turpināt mācīties un doties uz olimpiādēm nākamreiz. Skolotāja Valentīna Madalāne stāsta:

Protams, bija arī reizes, kad vietas netika iegūtas, tomēr tik un tā tas ir gandarījums par paveikto [..]. Vēl atceros, ka braucām uz ZZ čempionātu, kad mēs cītīgi gatavojāmies ar audzināmajām klasēm toreiz. Atceros, ka mēs vēl, kad tu mācījies, braucām un startējām tajā interesantajā pasākumā. Tas ļoti saliedēja klases kolektīvu (Madalāne, 20.03.2019).

ZZ čempionāts bija tāds notikums, kas tiešām saliedēja klases kolektīvu. Kopīgā gatavošanās pēc mācību stundām, kopīgā došanās uz Daugavpili, kur norisinājās šis pasākums ir palicis atmiņā kā lielisks piedzīvojums ne tikai skolotājam, bet arī autorei, kura to piedzīvoja.

Valentīna Madalāne stāstīt:

Man ir daudzas audzināmās klases bijušas, tikko mums nesen bija skolas salidojums un skolas 100 gadu jubilejas svinības. Nu un tad daudzi absolventi salidoja no tālām vietām [smejas], tas pasākums man ir palicis atmiņā kā patīkams notikums. Tās gatavošanās pirms svētkiem skolā ir arī atmiņā paliekošas. Īpaši pirms izlaidumiem. [Pauze] Vienmēr tas gatavošanas prieks, ziedi, laimīgi absolventi... Kas var būt vēl labāks? [Smaida] Bet tomēr arī žēl, ka skolēni aiziet tālāk savā dzīvē, tomēr 9 gadus pavadījuši šeit mūsu skoliņā, bet nu tā tam ir jānotiek un mums visiem tad ir svētki [...] (Madalāne, 20.03.2019).

Izlaidumi šajā skolā ir bijuši īpaši katru gadu. Kā jebkurā citā skolā, tā arī šajā tie ir emocionāli un ārkārtīgi sirsnīgi.

Valentīna Madalāne stāsta: „*Absolventi parasti sēž uz skatuves, viņus izsauc pa vienam un viņus nāk sveikt visi ciemiņi, kas ieradusies. Dažus gadus ir bijuši 16 absolventi, tad visa mūsu kamīnzāle bija pilna ar cilvēkiem, vairāk kā 100, kas priekš mūsu kamīnzāles ir daudz*” (Madalāne, 20.03.2019).

Autore atceras arī šo notikumu ar patiesu prieku. Izlaidums Salas pamatskolā bija īpašs, taču bija arī skumji, ka jādodas prom. Lieliski pedagogi un sirsnīgi klasesbiedri bija īsta vērtība šajā skolā. Netiks aizmirsta arī individuāla pieeja katram audzēkni, kā rezultātā skolēni labāk apguva mācības, nokārtoja eksāmenus. Lai izlaidums paliktu atmiņās tiks saglabātas vēstures liecības – fotogrāfijas (sk. 4.3. att.).

4.3. att. 2013. gada izlaidums Salas pamatskolā (Foto no Santas Trūpas personīgā arhīva)

Tās tiks glabātas un dažādos dzīves brīžos arī aplūkotas, lai atsauktu prātā atmiņas. 9 gadi, kas pavadīti Salas pamatskolā, bijuši vērtīgi un snieguši pamatu turpmākajai dzīvei. Autore apstiprina, ka pamatskolas laiks ir tas laiks, kas jāatceras un par to jāstāsta turpmākajām paaudzēm, kā arī jāglabā vērtīgi vēstures materiāli. Autore atceras savu vecāku stāstīto, ka arī viņi šeit ir mācījušies un arī ir uzņemtas šādas fotogrāfijas pie skolas ēkas (sk. 4.4. att.).

4.4. att. Izlaidums pie jaunās Salas pamatskolas ēkas 1981. gadā (Foto no Renātes Lozdas personīgā arhīva)

Tā ir tradīcija, kas aizgūta jau pašos skolas pirmsākumos – uzņemt fotogrāfijas izlaiduma dienā pie skolas ēkas. Šādi var redzēt, kā ir mainījusies ēka, kā ir mainījušies skolotāji, vide, arī fotogrāfijas kvalitāte. Pirmās fotogrāfijas, kas uzņemtas, ir melnbaltas, kas nenoliedzami liecina par laika ritējumu un attīstību, kas nozīmē, ka arī skolas attīstība nestāv uz vietas, tā attīstās laikam līdzi.

Renātei Lozdai atmiņā palikuši dažādi jautri notikumi, kurus īstenojuši audzēkņi. Renāte Lozda stāsta:

Man visspilgtāk atmiņā ir palikušas dažādas aktivitātes, kas notikušas tad, kad vēl nebija nekādu ne tur moderno tehnoloģiju, dažādu ierīču, telefonu un datoru. Skolēni sevi izklaidēja visdažādākajos veidos, pat visneidomājamākajos. Pirms apmēram [domā] 30 gadiem, toreiz, kad vēl nebija šo tehnoloģiju, kas tik ļoti novērš no reālās vides, skolēni izdomāja dažādas izklaides. Starpbrīžos tika rīkoti novusa turnīri, tika spēlēta tautasbumba, asprātīgākie skolēni pat nekautrējās izveidot šķēršļu trases skolas zālē, kur toreiz vēl to varēja darīt, tagad jau nedrīkst, jo tā tagad ir svinību un sarīkojumu zāle ar kamīnu. Skolēni salika šķēršļus no krēsliem, centās tiem tikt cauri kurš ātrāk. Re, attēlā redzams [rāda fotogrāfiju] (sk. 4.5. att.) kā skolēns pat ar riteni brauc pa izveidotajiem šķēršļiem [smejas], tagad gan skolotāji ko tādu nepieļautu.

4.5. att. Skolēnu jautrās aktivitātes pēc mācību stundām (Foto no Renātes Lozas personīgā arhīva)

Skolēni gribēja palikt ilgāk kopā pēc mācību stundām un spēlēties, jo tā bija iespēja visiem būt vienkopus, līdz brīdim, kad vajadzēja doties mājās (Lozda, 12.03.2019).

Protams, nekādā gadījumā netika aizmirsts par mācībām, tomēr bija arī vēlme atpūsties un pavadīt brīvos brīžus visiem kopā, lai jautrāk. Skolotāji nebijuši pret tādām izdarībām un ļāvuši skolēniem izpausties. Tajā laikā skolēniem bijušas labas sekmes mācībās, tāpēc skolotāji neiebilda (Lozda, 12.03.2019).

Renāte Lozda vēl dalās savās atmiņās par skolu:

Vai, atmiņu man ir daudz [...]. Es jau kā skolotāja strādāju tur ilgu laiku, man ir bijušas daudzas audzināmās klases, biju par audzinātāju arī taviem radiem [...]. Man vislabāk atmiņā ir palicis tas, ka pārcēlos no sākumskolas ēkas uz jauno ēku. Tur toreiz es mācīju ģeogrāfiju un vēsturi vecākajām klasēm, bet tagad esmu šajā ēkā, kur ir arī skolotāju kabinets, sarīkojumu zāle, [domā] viss galvenokārt notiek šajā ēkā (Lozda, 12.03.2019).

Arī autore atceras, ka pamatskolas laikos gāja uz ģeogrāfijas stundām pie skolotājas Renātes uz otru skolas mācību ēku. Tas ir palicis atmiņā, jo skolēniem patika atgriezties atpakaļ sākumskolas ēkā, kur bija pavadījuši savu laiku jau no mazotnes. Vienmēr bijusi vēlme aiziet pie sākumskolas audzinātājas Zitas, kura līdz 5. klasei ir devusi savas zināšanas un mācījusi.

Renāte Lozda stāsta:

Protams, man atmiņā palikuši ir skolēni, kas bijuši centīgi, apzinīgi. Ar tādiem skolēniem ir viegli sadarboties, prieks strādāt. Vēl man ir atmiņā palicis Sorosa Fonda projekts, tālajā 2009. gadā projekts piedāvāja tādu iespēju visiem darboties radošajās darbnīcās – mēs varējām kopīgi ar skolēniem darboties koka un papīra darbnīcās, kā reiz tad gatavojāmies Ziemassvētkiem, veidojām rotājumus un dekorācijas [..]. Tad varēja arī darboties ar dabas materiāliem, kas patika skolēniem un visiem citiem interesentiem. Tad bija arī datorapmācības”, stāsta Renāte Lozda. „Nu man atmiņā ir palikušas šādas aktivitātes, kuras, pateicoties šim fondam, tika īstenotas Salas pamatskolā. Tā projekta ietvaros notika arī pasākumi, kuriem skolēni gatavojās – dziedāja, skaitīja dzejoļus [..]. Atceros, ka mūsu skolas mūzikas skolotājs Jāzeps Skutelis vienmēr sagatavoja skolas kori pasākumiem un priecēja ar skanīgām dziesmām un klavierspēli (sk. 4.6. att.) (Lozda, 12.03.2019).

Mūzika Salas pamatskolā ir bijusi svarīga vienmēr. Skolā uz visiem pasākumiem tika gatavoti priekšnesumi, kuros tika dziedātas dziesmas, pēc mācību stundām notika kora mēģinājumi. Mūzikas skolotājs Jāzeps Skutelis ir licis pamatus Salas pamatskolas skolēniem mūzikas izpratnē, spējis iemācīt notis un skaidru dziedājumu. Skolotāja dēls ir Latvijas Zelta talants Dainis Skutelis, kurš arī ir Salas pamatskolas absolvents. Skolā, pateicoties mūzikas skolotajam, ir atklāti daudzi talanti ar skanīgām balsīm, izveidoti ansambļi, kas ar panākumiem startē dažādos pasākumos un priecē skolas priekšnesumos.

4.6. att. Skolas kora priekšnesums Sorosa Fondam veltītajā pasākumā (Foto no Santas Trūpas personīgā arhīva)

Salas pamatskolas absolvente, kura vēlējās palikt anonīma, atklāja, ka vislabāk atceras klases kolektīvu un klases audzinātāju, kā arī kopīgās aktivitātes.

Salas pamatskolas absolvente stāsta:

Es labi atceros savu klasi un savu audzinātāju. Man ar klasesbiedriem un audzinātāju bija labas attiecības. Vienmēr, protams, atmiņā paliks kopīgās aktivitātes – dažādi pasākumi, pirms kuriem gatavojāmies, bieži vien bija uztraukums pirms kāpšanas uz skatuves. Man patika latviešu valodas stundas, kad vajadzēja veidot savu likumu kladi ar likumiem latviešu valodas pareizrakstībā [smejas]. Patika radošas stundas, kad vajadzēja mācīties aust, izšūt, tamborēt un adīt (Salas pamatskolas absolvente, 15.04.2019).

Skolā ir pašiem sava aušanas iekārta, pie kuras mācījās aust rokdarbu stundās. Katram vajadzēja izaust jostu ar saviem iniciāļiem vai jebko citu, kas interesēja. Rokdarbu stundas bija visgaidītākās stundas kā meitenēm, tā arī zēniem. Zēni tikmēr devās darboties ar koku, būvējot putnu būrītus un citas lietas. Meitenēm bija sievišķīgāki uzdevumi – adīšana, tamborēšana, izšūšana, dekupāža. Tas ir vienreizēji, ja var apgūt šādas lietas un iegūt zināšanas kā izadīt zeķu pāri, cimodus vai šalli, aust, tamborēt. To visu mācīja vizuālās mākslas un rokdarbu skolotāja, kura ar prieku mācīja un palīdzēja šos darbiņus paveikt. Autore atceras, ka arī viņai tas bija jādara un tagad viņā ir lepna par to, ka to visu prot. Vecumdienās ģimene ar zeķēm un cimdiem būs nodrošināta.

Absolvente atceras visus skolas pedagogus un ar smaidu sejā var teikt, ka viņi ir atdevuši visu, ko vien var dot – zināšanas, gudrību, apzinīgumu.

Salas pamatskolas absolvente stāsta:

Skolotāji Salas pamatskolā ir ļoti zinoši, kompetenti un vienmēr gatavi palīdzēt. Katram skolēnam paskaidro individuāli, jo nelielas klases. Es atceros, ka toreiz, kad mācījās, mēs bijām 6 skolēni klasē. Katrā mācību priekšmetā skolotāji nāca un paskaidroja. Ar to ir vērtīgākas lauku skolas, jo skolēnu ir mazāk, līdz ar to mācības uzlabojas, jo katram ir individuāla pieeja (Salas pamatskolas absolvente, 15.04.2019).

Autore uzskata, ka skolas laukos ir uz izzušanas robežas, taču Salas pamatskolai tas nedraud. Lai gan skola atrodas 18 kilometrus no tuvākās pilsētas, pagastā tā ir vienīgā skola, tāpēc skolēnu pagaidām netrūks, taču nevar prognozēt, kā būs vēlāk pēc dažiem gadiem, varbūt situācija mainīsies. Pašlaik pilsētniekiem ir tendence atgriezties uz laukiem, tāpēc pastāv cerība, ka arī uz Smelteru ciemu un Saunas pagastu ģimenes atgriezīsies un skolos savus bērnus Salas pamatskolā.

Salas pamatskolas absolvente stāsta: Es labprāt to vēlētos, ja vien skola līdz tam laikam vēl pastāvēs. Man ir svarīgi, lai bērni izaug laukos un mācās lauku skolā, jo tādā skolā katram

bērnam ir individuāla pieeja no skolotāju puses. Visi ceram, ka skola vēl būs, gribam atgriezties un arī veicināt skolas turpmāko pastāvēšanu. Mums ir sirdij tuva un mīļa dzimtā puse, nekur citur mēs nevēlētos, taču tagad esam lielpilsētā un skolojamies augstskolās, bet kad pabeigsim tās, tad domāsim par iespējamu došanos atpakaļ (Salas pamatskolas absolvente, 15.04.2019).

Skolas pedagogi bieži vien vēlas noskaidrot, uz kuriem dodas skolas absolventi. Ir vēlme uzzināt, kādās skolās viņi iestājas, kur apmetas dzīvot. Fakti liecina, ka lielākā daļa absolventu turpina mācības Preiļos. Pēc vidusskolas absolvēšanas viņi dodas uz Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmiju vai Daugavpils Universitāti. Arī salīdzinoši liela daļa dodas uz Rīgas augstskolām. Smelteros dzīvojošie absolventi bieži vien ir redzami tepat Smelteros, jo palīdz vecākiem saimniecībās. Tas īpaši vērojams vasarās, kas ir skolas brīvlaiks. Salas pamatskola ievāc datus par to, kur katrs mācās. Tas viss ir apkopots un saglabāts Salas pamatskolas muzejā. Tā kā absolventu nav pārāk daudz, katru gadu vien dažī audzēkņi, skolai ir vieglāk šos datus iegūt. Absolventi, kas Salas pamatskolu ir absolvējuši daudzus gadus vēlāk, visbiežāk dodas dzīvot atpakaļ uz Saunas pagastu. Šeit ir aktīva zemnieku saimniecību darbība, tāpēc te vienmēr atrodas darbs. Daudzi mācās arī Latvijas Lauksaimniecības universitātē, kur iegūst atbilstošu specialitāti, lai varētu saimniekot savā dzimtajā pusē. Neatstāj arī tādu absolventu, kas iekārtojas labā darbā lielpilsētās un nevēlas doties atpakaļ uz dzimto pusi pavisam, vien apciemo savus tuviniekus šeit, Saunas pagastā. Nākotnei ir svarīga loma, tāpēc Salas pamatskolas pedagogi cer, ka skolai būs arvien jauni skolēni, kas mācīsies šeit pat un nedosies uz pilsētas skolām.

Autore uzskata, ka ir jādomā arī par skolas nākotni, ir svarīgi, lai skola pastāvētu un kļūtu arvien attīstītāka.

Renāte Lozda stāsta:

Skola bija un būs, lai arī ir maz skolēnu, bet tā pastāvēs. Būs arvien jauni pasākumi, tradīcijas, kas tiks īstenotas šajās skolā. Man ir svarīgi, lai būtu bērni, kas mācītos šeit, tāpēc ceram, ka atgriezīsies jaunas ģimenes un skolos šeit savus bērnus. Tas būtu ļoti apsveicami. Skola ir kā kultūras centrs ikvienam ciema iedzīvotājam, tas lai tā arī paliktu, tas ir mans vēlējums. Nevaru iedomāties Smelterus bez Salas pamatskolas, kur ir gūts tik daudz labu emociju un prieka (Lozda, 12.03.2019).

Skola ir vienīgā Saunas pagastā, tās teritorija ir sakopta, skolotājiem ir darba vietas, nav iespējams iedomāties skolu, ja tajā vairs nebūtu ikdienišķās rosības un bērnu čalu. Renāte Lozda stāsta:

Vēl nākotnē es redzu, ka tiks labiekārtota skolas teritorija, man ir zināms, ka tiks iestādīti jauni koki un puķes. Mums ir rožu dārziņš, gribētos, lai tas tiktu papildināts

[smejas].” Mācību darbs Salas pamatskolā tiek augstu vērtēts, pedagogi ir zinoši un kompetenti. Par to liecina tas, kā skolēni tiek sagatavoti olimpiādēm un konkursiem. Visbiežāk ir godalgotas vietas. Tas ir labs rādītājs (Lozda, 12.03.2019).

Valentīna Madalāne par skolas nākotni stāsta:

Skola mums ir svarīga, mēs paši to veidojam tādu, kāda tā ir. Gribam, lai nākotnē viss izdotos gan skolēnu ziņā, gan attīstības ziņā... Ir mazliet grūti spriest par nākotni, taču mēs ar saviem darbiem ejam uz to labāko nākotni, kuru varam īstenot. Ir daudz dažādu notikumu, kurus būtu jāīsteno. Strādājam cītīgi ar skolēniem, ceram arī turpmāk iegūt augstus rezultātus dažādās olimpiādēs, konkursos. Mums labi padodas sports, ir sportisti, kas brauc uz krosa sacensībām, vieglatlētikas sacensībām, gribam, lai arī nākotnē sports mums būtu tas, kas nestu godalgotas vietas un gandarījumu par paveikto (Madalāne, 20.03.2019).

Tieši sports ir tas, kas Salas pamatskolas skolēniem padodas vislabāk. Skolas pārstāvji dodas pat uz tālākām vietām, lai piedalītos sacensībās. Daži paralēli apmeklē Preiļu sporta skolu, kur apgūst vieglatlētikas un futbola spēles prasmes. Pirms dažiem gadiem Salas pamatskolā mācījās meitenes, kas apmeklēja sporta skolu un devās tālos braucienos uz futbola sacensībām. To organizēja Salas pamatskolas sporta skolotājs, kurš vienmēr ir bijis liels sporta fans un cienītājs, tāpēc spējis to arī iemācīt Salas pamatskolas audzēkņiem. Bieži vien meitenes saņēmas un ieguva godalgotas vietas. Viņas pat sporta stundās spēja apspēlēt zēnus un uzvarēt. Sports Salas pamatskolā ieņem augstu lomu, jo skolai ir savs futbola, volejbola, basketbola laukums. Ziemās tiek spēlēts hokejs uz skolas dīķa ledus. Visi skolēni tad palīdz notīrīt sniegu no dīķa un dodas spēlēt hokeju. Skolai gan sporta ziņā, gan vispārīgi ir lieli plāni, par kuriem stāsta Valentīna Madalāne: *„Ir daudzi plāni, kurus īstenot. Ceram sagaidīt nākamo salidojumu pēc 5 gadiem. Tikko nosvinējām salidojumu un skolas 100 gadu jubileju, tāpēc ir visas cerības, ka nākotnē sagaidīsim nākamo salidojumu un jau 105 skolas jubileju.”* Salidojums skolā pulcēja kuplu skaitu absolventu, kā arī tika svinēta skolas 100 gadu jubileja. Tie bija dubulti svētki, līdz ar to īpaši katra absolventam un skolotājam. Uz nākotni ir jāraugās pozitīvi un ar cerību, ka tādi notiks arī turpmāk (Madalāne, 20.03.2019).

Turpinot par Salas pamatskolas salidojumu tēmu, Valentīna Madalāne atsauc prātā atmiņas:

Nevaru nepieminēt skolas iepriekšējo salidojumu. Skola svinēja 95. gadadienu un 4. salidojumu. Tas notika ar devīzi „Kad putni atgrižas...” un jā, viņi patiešām atgriezās, veseli 143 [smaida]. Toreizējā un ilggadējā skolas direktore Valentīna Liniņa savā uzrunā klātesošajiem absolventiem teica, ka 5 gadu laikā sasniegts ir daudz. Skolai ir bijis ar ko lepoties, laiks nav stāvējis uz vietas, viss ir mainījies. Skolēni, protams, tad sagatavoja burvīgu priekšnesumu. Tas bija dažāds,

katrs absolvents varēja vērot šo priekšnesumu un atcerēties, kā toreiz pirms daudziem gadiem paši ir kāpuši uz skatuves un uzstājušies (Madalāne, 20.03.2019).

Ikvienam prātā nāk tas laiks, kad nācās kāpt uz skatuves un uzstāties. Tas bija liels pārbaudījums tiem, kas nav pārāk droši par sevi, salīdzinot ar sabiedriskiem un bezbailīgiem skolēniem. Tas bija laiks, kad bailes tika pārvarētas. Tika arī attīstītas skolēnu publiskās runas prasmes skatītāju priekšā. Tāpēc pasākumos vienmēr uzstājas bērni, kas viņiem spēj radīt pārliecību par sevi, ko laika gaitā izkopj.

Valentīna stāsta par pasākumiem: *„Es varu īsumā pastāstīt, kas bija vērojams priekšnesumos... Protams, nevar iztikt bez skolēnu sagatavotajām dziesmām, dejām, tautas dejām, mūzikas instrumentu spēles. Viesi bija Skuteļu pāris – Antra un Māris. Abi ir piedalījušies koru karos, pārstāvēt Preiļus un Rēzekni.”* Māris Skutelis ir Daiņa Skuteļa (Latvijas Zelta talanta) brālis, kas arī aktīvi nodarbojas ar muzicēšanu un ir Salas pamatskolas absolvents, mūzikas skolotāja Jāzepa Skuteļa dēls. Var noprast, cik muzikāla ir Salas pamatskola, jo to tajā ir dzimuši jauni talanti, kas ir atpazīstami sabiedrībā (Madalāne, 20.03.2019).

Valentīna stāsta par salidojuma norisi: *„Tā kā salidojuma tēma bija ar putniem saistīta, tad pie mums ciemos bija ieradusies ciemiņi – čaklais stārķis no Skuteļu ciema, kurš tikko atgriezies no zvejas Sovankas upē, kā arī Ozoliņu ciema klača žagata.”* Ja nu kāds varētu padomāt, ka tie ir īsti putni, tad tas tā nebija. Putnu lomās iejutās paši skolotāji, kuriem piemīt aktieru dotības. Šie tēli papildināja pasākuma programmu un sniedza skatītājiem pilnvērtīgu smieklu devu. Valentīna Madalāne turpina stāstīt: *„Tad jau sekoja svinīgās daļas noslēgums, kad absolventus sveica Preiļu novada domes priekšsēdētājs Aldis Adamovičs. Viņš uzsvēra, ka Salas pamatskola ir konkurētspējīga un attīstīta izglītības iestāde, rosināja domāt arvien uz priekšu un kļūt par novada kultūras centru, ko mēs šobrīd esam sasnieguši”* (Madalāne, 20.03.2019).

Tradicionāli pēc svinīgā pasākuma vienmēr seko jestra balle, kurā absolventi sanāk kopā savos mācību kabinetos pie saviem audzinātājiem. Tad notiek garas pārrunas un dalīšanās pieredzē. Nereti vienā kabinetā sanāk vairākas klases, kas absolvējušas skolu dažādos gados, taču tām ir viens audzinātājs, tad nu visi nododas sarunām un cienājas ar gardu skolas jubilejas torti. Atmiņā paliekošākie svētki ir tik reti – reizi 5 gados. Pa šo laiku pārmaiņas piedzīvo ne tikai absolventi, bet arī skola. Tad, kad absolventi ierodas skolā, viņi nereti jūtas kā citā pasaulē. Viss šķiet mainījies, viss šķiet savādāks. Skolas soli nu kļuvuši par mazu, arī līdz tāfeles tālākajam punktam nu var bez problēmām aizsniegties. Tādas ir absolventu atziņas pēc tam, kad ir apmeklējuši Salas pamatskolas

salidojumu. Protams, viņi tiek gaidīti Salas pamatskolā kaut vai katru dienu, lai vienkārši parunātos un dalītos ar piedzīvoto plašajā pasaulē.

4.4. Ievērojamākie projekti, notikumi Salas pamatskolā

Salas pamatskola savā pastāvēšanas laikā ir piedzīvojusi daudzus ievērības cienīgus notikumus, iesaistījusies projektos un kļuvusi par spēcīgu institūciju, kas turpina savu darbību un iespējams turpinās vēl ilgi, neraugoties uz to, ka tā ir neliela lauku pamatskola ar salīdzinošu nelielu skolēnu skaitu. Skola ir ne tikai kā mācību iestāde, tā ir arī kā kultūras centrs, vietējās sabiedrības sociālais un garīgais centrs gan lielam, gan mazam. Pētījumā ir vērts tos apkopot un saglabāt kā liecību par pagātņi. Projekti un ievērojamākie notikumi tiek piefiksēti, sākot ar 2009. gadu, taču par notikumiem, kas bijuši jau pašos skolas pirmsākumos, ziņu nav.

Viens no lielākajiem projektiem, kurā skola ir veikusi dalību, ir iniciatīva “Pārmaiņu iespējas skolām”. Par šo notikumu ir izveidota publikācija, kas glabājas skolas muzejā. Tās autore ir ilggadējā un nu jau bijusī skolas direktore Valentīna Liniņa. Atsaucoties uz šo publikāciju, autore izceļ svarīgākos faktus - projekta mērķis bija saglabāt Salas pamatskolu kā izglītības centru mazam un liela, kultūras, sociālo un garīgo centru kopienas iedzīvotājiem. Projekta uzdevumi paredzēja pilnveidojot pirmsskolas grupas darbu, izglītot bērnus no 1,5 gada līdz skolas vecumam, veicinot pamatizglītības ieguvu un talantu attīstību, turpināt veidot skolu kā mūžizglītības bāzi pieaugušajiem, veidot Salas pamatskolu kā kultūras, sociālo pakalpojumu, sporta un atpūtas vietu Preiļu novada Saunas pagasta Smelteru iedzīvotājiem un plašākai sabiedrībai, parādīt idejas, kā var, izmantojot ierobežotus resursus, uzlabot dzīves kvalitāti, iekārtot kabinetu un iegādāties aprīkojumu bērniem ar mācīšanās un garīgās veselības traucējumiem, izveidot skolas muzeju, vākt muzeja eksponātus un veidot muzeja krājumu, kā arī sakārtot un pielāgot sporta nodarbībām ēku pretī Salas pamatskolai. Uzdevumu ir daudz un, ja tie visi tiktu īstenoti, Salas pamatskola kļūtu par veiksmīgu un attīstītu izglītības iestādi. Projekta līgums tika parakstīts 2012. gada 11. decembrī Rīgā, lai piešķirtu 15 000 EUR projekta īstenošanai (Liniņa, 2013).

4.4.1. Pirmsskolas bērnu izglītošana un skolas internāts

Pirmsskola ir pats nozīmīgākais posms bērna dzīvē. Pirmsskolā tiek iemācītas pirmās prasmes, iegūta pirmā pieredze, saskarsme ar pieaugušajiem un vienaudžiem. Svarīgi, lai šajā laikā bērnam blakus būtu mīļi un saprotoši pieaugušie, apkārt būtu tīra un attīstoša vide. Salas pamatskolā bērnu pirmsskolas grupā var atstāt jau no 1,5 gadu vecuma pieredzējuši pedagogu

aprūpē. Projekta ietvaros bija iespēja iegādāties izglītojošas spēles, grāmatas radošu izpausmju nodrošināšanai pirmsskolas bērniem (Liniņa, 2013).

Autore vēlējās izcelt svarīgus faktus, kas ievietoti publikācijā “Pārmaiņu iespējas skolām”. Skolas pirmsskolu regulāri apmeklē 12 bērni vecumā no 1,5 līdz 6 gadiem. Skolai ir arī internāts, kurā 3 no šiem bērniem paliek. Salas pamatskolas internātā dzīvo 20 bērni. Šeit bērni dzīvo dažādu iemeslu dēļ. Kādam tas ir lielais attālums līdz skolai, kādam citam nelabvēlīgi sociālie apstākļi vai problēmas mājās. Internātā tiek organizēti dažādi pasākumi, koncerti, radošās darbnīcas un atrakcijas. Bērniem ir iespēja izrādīt savus talantus. Bērni labprāt iesaistās labdarības pasākumos. Tiek īstenota labo darbu nedēļa, kuras laikā vietējās kopienas ļaudīm tiek palīdzēts dažādos mājas darbos. Tādā veidā bērni mācās saprast, ka jābūt iejūtīgiem pret cilvēkiem, īpaši veciem cilvēkiem, kuri ir ne tik spēcīgi un varoši (Liniņa, 2013).

Pateicoties skolas internātam, uz skolu mācīties ir nākuši bērni no tālākām pašvaldībām, pat no Rīgas. Internāts dod iespēju skolēniem pārnakšņot, kā arī viņiem tiek nodrošināts viss nepieciešamais dzīvošanai. Tur pat ir arī audzinātājas, kas palīdz tikt galā ar mājasdarbiem. Internāts ir izvietots sākumskolas ēkas telpās, tas nozīmē, ka bērniem mācību kabinetu ir tur pat blakus. Internāts skolā ir izveidots nesen un pa šo laiku ir secināts, ka tas ir radījis labu iespaidu bērnu vecākiem, kā arī pašiem bērniem.

4.4.2. Radošu aktivitāšu un pasākumu īstenošana

Publikācijā “Pārmaiņu iespējas skolām” stāstīts, ka projekta ietvaros notiek dažādas radošas aktivitātes. Viena no radošajām aktivitātēm ir dekupāža. Nodarbības notiek skolas telpās, uz kurām nāk vietējie Smelteru ciema iedzīvotāji. Dekupāža ir pārsteidzoša metode, kā īstenot savu radošumu, atjaunot lietas, izveidot dāvanīgas. Tam nepieciešami daudzi un dažādi materiāli, kuri tiek nodrošināti, pateicoties projekta finansējumam.

Vēl viena radoša aktivitāte, kas īstenota, pateicoties projektam, ir kopienas iedzīvotāju teātra kopa, kas četru mēnešu laikā iestudēja Danskovītes lugu “Tēva meitas”. Vietējie aktieri bija ļoti atsaucīgi, precīzi, griboši darboties, apveltīti ar idejām un labu humora izjūtu. Luga tiek izrādīta skolas svinīgajos pasākumos kā tāda pasākumu “odziņa”, pēc kuras skatītāji ir stāvā sajūsmā. Mācīties lugas un tās spēlēt piekrita gan jauni, gan veci Smelteru ciema iedzīvotāji. Varēja redzēt, ka viņiem tas patīk un sagādā prieku. Teātra lugas tiek iestudētas vēl šodien, cerot, ka arī nākotnē tās netiks aizmirstas (Liniņa, 2013).

Publikācijā izcelts ir fakts, ka, pateicoties projektam, vietējais vokālais ansamblis “Maganēnas” atsāka savu darbību pēc divu gadu pārtraukuma. Vokālā ansambļa mērķis ir gūt kolektīva izaugsmi un sniegt vietējai publikai daudzveidīgu dziesmu repertuāru un patīkamas emocijas, bagātinot skolas pasākumus un piedaloties kaimiņu pagastu pasākumos. Projekta atbalsts nodrošina dziedātāju vizuālo izskatu, dažādus mūzikas instrumentus un apmaksātus transporta izdevumus uz kaimiņu pagastu pasākumiem.

Veicot vietējās kopienas iedzīvotāju aptauju, tika konstatēta nepieciešamība organizēt datorapmācības kursus pieaugušajiem, kas arī tika izdarīts. Kursus apmeklēja dažādu profesiju un dažādu vecumu kopienas iedzīvotāji. Daudzi apguva tikai pirmās iemaņas darbā ar datoru, prasmes Word un Excel programmās. Cilvēkiem bija iespēja tikties ar citiem, dalīties pieredzē, celt savu pašapziņu un prasmes. Par kursu lietderību liecina labas atsauksmes pēc katras nodarbības (Liniņa, 2013).

Viena no daudzām projekta ietvaros īstenotajām aktivitātēm ir Salas pamatskolas muzeja attīstība. Muzeju skolā iesāka veidot 2011. gadā. Šajā muzejā glabājas visas Salas pamatskolas liecības – apraksti par skolotājiem, albumi, informācija par skolas direktoriem, absolventu saraksti pa mācību gadiem, unikālas un senas fotogrāfijas par skolas vēsturi. Salas pamatskolas vēstures skolotājas vadībā sastādīta kartotēka ar absolventu sarakstiem no 1946. gada, līdz ar to katrā lapā par absolventiem ir savāktas ziņas par viņu dzīves gājumu. Katru gadu tiek ievāktas ziņas par absolventiem, tādā veidā paplašinot informācijas apjomu. Šo kartotēku papildina katru gadu. Muzejā ir apraksti par to, kā cēlušies vietējo sādžu nosaukumi, apraksti par ievērojamākajiem cilvēkiem, kapu vēsture, Pieniņu Romas katoļu baznīcas vēsture. Projekta ietvaros muzeju ir paredzēts labiekārtot, sakārtot dokumentāciju, iegādāties plauktus un aprīkojumu muzeja pastāvīšanai un darbībai. Interesanti ir tas, ka projekta ietvaros ir izveidots kalendārs, kurā ir visi Saunas pagasta iedzīvotāji, sagrupēti pa dzimšanas datumiem. Jubilārus apaļajās jubilejās sveic Salas pamatskola. Izveidota arī pagasta karte, kurā atzīmētas sādžas, cik kurā ir iedzīvotāju. Saistībā ar jubilāriem, muzejs šos materiālus paturēs kā relikviju (Liniņa, 2013).

Pateicoties projektam, Salas pamatskolā tika organizēti pasākumi – dvīņu saiets, kreīļu saiets, dziedošo ģimeņu svētki Salā, dažādu dzimtu saieti. Publikācijā šie pasākumi ir īpaši izcelti kā svarīgi un skolai nozīmīgi notikumi. Publikācijā atrodama informācija, ka skolā ir skaista kamīnzāle, kurā šie pasākumi vienmēr norisinājās. Dvīņu saiets Salas pamatskolā bija īpašs notikums. Tas norisinājās 2012. gada rudenī.³ Tika apzināti 43 dvīņu pāri Preiļu novadā, kuriem tika izsūtīti ielūgumi uz šo pasākumu. Dvīņu saietā satikās arī Salas pamatskolas absolventi – dvīņi,

kuri dalījās savās atmiņās par skolas gadiem, par turpmākajām dzīves gaitām pēc Salas pamatskolas absolvēšanas. Jauku pasākumu sniedza Salas pamatskolas skolēni. Saieta dalībniekiem bija veltītas dziesmas, dejas, dzeja, izskanēja skolēnu apsveikumi. Arī pētījuma autore sveica dvīņus ar skaistām dzejas rindām un jautrām dziesmām.

Kreiļu saiets Salas pamatskolā norisinājās 2013. gada 12. aprīlī. Kreiļi tika aicināti uz šo pasākumu, kura laikā ikviens interesents varēja uzzināt, kā ir būt kreilim, uzzināt vairāk par viņu radošumu, aktivitātēm, dažādām sadzīves situācijām. Šis pasākums ļāva dalīties pieredzē un iegūt jaunas atklāsmes. Kreiļiem un kreīļu dzimtām veltītajā pasākumā izskanēja gan skolēnu, gan skolotāju izpildītās dziesmas, dzeja, gan arī ciemiņu priekšnesumi. Tieši šajā pasākumā pirmizrādi piedzīvoja Danskovītes luga “Tāva meitas”, kura tapusi iniciatīvas “Pārmaiņu iespējas skolām” ietvaros. Uz pasākumu bija ieradušies kreīļi, viņu vecāki un pedagogi no sadraudzības skolām Sorosa fonda projekta ietvaros – Vārkavas pamatskolas, Sīļukalna pamatskolas un Aizkalnes pamatskolas.

Dziedošo ģimeņu svētki Salā bija tikpat jauks un brīnišķīgs pasākums, kā kreīļu un dvīņu saieti. 2013. gada 23. oktobrī notika dziedošo ģimeņu svētki. Uz svētkiem bija ieradusās ģimenes no Aglonas, Riebiņu, Smelteru, Sīļukalna pagastiem, kā arī sadraudzības skolu pārstāvji. Pasākums sākās ar dziedošo ģimeņu karoga ienešanu un valsts himnas dziedājumu. Karogs tika speciāli šim pasākuma darināts, to darināja bijusī skolas direktore Valentīna Liniņa un vizuālās mākslas skolotāja Anita Vjakse. Pasākuma mērķis bija sapulcēt kopā dziedošas ģimenes, tādā veidā stiprināt ģimeniskās saites, nostiprināt dziedošās tradīcijas, iepazīties ar citu ģimeņu sniegumiem, dalīties pieredzē un parādīt savu talantu. Pasākuma izskaņā katra ģimene saņēma kādu no nominācijām – dziedošākā, skanīgākā, teatrālākā, aizrautīgākā un atraktīvākā ģimene. Klātesošos sveica Preiļu novada domes priekšsēdētājs Aldis Adamovičs un teica, ka šādi pasākumi rada savu devumu Latvijas, Latgales izaugsmei (Liniņa, 2013).

Projekta “Pārmaiņu iespējas skolām” ietvaros skolā tika rīkota 3 dienu nometne daudzbērnu ģimenēm. Nometnes ietvaros ģimenes devās ekskursijā. Pirmajā dienā ekskursijā devās lielākie bērni ar saviem vecākiem, tikmēr jaunākie bērni darbojās un izklaidējās skolā. Otrajā ekskursijas norises dienā bija otrādi – mazie devās ilgi gaidītajā ekskursijā, tikmēr lielie darbojās skolā. Trešā nometnes diena visiem bija kopīga. Kā atzina ģimenes, viņi ekskursiju laikā iepazīna jaunas vietas un izbaudīja kopības sajūtu, kā arī stiprināja savu ģimeniskumu. Ekskursijās devās pa Latgali, jo ir bijušas tādas vietas, kurās ģimenes vēl nebija bijušas. Mazākie bērni ar ģimenēm devās uz Daugavpils pusi. Sākumā apmeklēja Pilskalnes mazo Siguldiņu Ilūkstes novadā, kur izstaigāja

Sprīdīša taku. Tālāk devās uz Latgales zoodārzu Daugavpilī. Lai gan platības ziņā šis zoodārzs ir mazs, tur bija daudz ko redzēt, bērni bija pārsteigti un sajūsmināti. Noslēgumā bija kinoteātra apmeklējums. Savukārt lielākie bērni ar vecākiem devās uz Preiļiem, leļļu muzeju. Pēc tam ceļš veda uz Rēzeknes pusi. Tur tika apmeklēts Austrumlatgales radošo pakalpojumu centrs “Zeimuļs”, Latgales vēstniecība “Gors”, kurā bija iespēja noskatīties 3D filmu. Ekskursijas noslēgumā tika apskatīts mini zoodārzs “Rozītes”, kur bija iespēja nofotografēties ar eksotiskiem dzīvniekiem (Liniņa, 2013).

Trešajā nometnes dienā notika radošā un sporta diena. Šajā dienā bērni varēja radoši izpausties, spēlēt dažādus mūzikas instrumentus, sportot. Nometnes tradīcija ir ieturēt maltītes pie dabas, vārīt zupu uz ugunskura un cept kartupeļus tajā. Svaigais gaiss rosina labu apetīti, arī sportiskas aktivitātes rosina ieturēt gardu maltīti. Nometnē piedalījās 20 daudzbērnu ģimenes, kopā 60 cilvēki. Nometne raisīja patīkamas izjūtas, laiks tika aktīvi un vērtīgi pavadīts ģimenes lokā. Tāda nometne, kāda notika toreiz, vēl nebija piedzīvota. Ikviens tās dalībnieks nevēlējās doties mājas, jo nometnē bijis tik interesanti. Pēc šīs nometnes katru gadu tiek rīkotas arvien jaunas nometnes. Taču, tā kā skolēnu paliek mazāk, absolventi dodas prom, dalībnieku arī paliek arvien mazāk, taču tas nemaina nometņu darbību un prieku, ko gūst katrs dalībnieks (Liniņa, 2013).

Projekta ietvaros norisinājās semināri un konferences. 2012. gada 9.-10. decembrī Siguldā norisinājās Sorosa fonda – Latvija iniciatīvas “Pārmaiņu iespējas skolām” 2. kārtas 1. seminārs – no projekta īstenošanas uz paliekošu pārmaiņu veicināšanu: darbības principu un sadarbības tīklu veidošana. 2013. gada 6.-7. martā Jūrmalā norisinājās 2. seminārs – skolas un kopienas dzīvotspēja: individuālā un kolektīvā atbildība. 2013. gada 21.-23. augustā Smukumuižā norisinājās 3. seminārs – skola – cilvēkam, kopienai, valstij, pasaulei. Visbeidzot 2013. gada 17.-18. oktobrī norisinājās 4. seminārs Rīgā – Skola kā kopienas attīstības resurss. 2013. gada 1. novembrī norisinājās Latvijas Lauku forums Nagļos. Lauku un mazpilsētu aktīvisti pulcējās uz kopīgu Latvijas Lauku foruma diskusiju.

Pateicoties projektam, ir īstenoti šādi ieguvumi:

1. basketbola grozs āra basketbola laukumam, kuru izmanto no agra pavasara līdz vēlam rudenim gan mazi, gan lieli;
2. iegādāti divi novusa galdi, ko skolēni izmanto sporta stundās un brīvajos brīžos;
3. iegādāts galda teniss ar raķetēm. To spēlē sporta nodarbībās ziemas mēnešos;
4. iegādāts dators internētā dzīvojošiem bērniem;
5. iegādāts digitālais fotoaparāts skolas foto mirkļu iemūžināšanai;

6. skolas sporta bāzes apstākļu uzlabošanai samazināti, nosiltināti logi, uzstādītas jaunas durvis un uzlabots telpas grīdas segums;
7. izbūvēts āra kamīns, par kuru līksmo ne tikai skolēni, bet arī Smelteru ciema iedzīvotāji un viesi;
8. izveidots tējas namiņš – īpaši pieprasīts rudens un ziemas mēnešos, jo tajā iespējams pagatavot pašu lasītu zāļu tējas (Liniņa, 2013).

Viss iesāktais tiek turpināts vēl šodien – darbojas teātra pulciņš, notiek jaunāko tehnoloģiju apmācības vietējiem iedzīvotājiem, aktīvi darbojas folkloras ansamblis, tiek organizēti kreīļu saieti, ģimeņu dziedāšanas svētki, dvīņu saieti, tiek organizētas talkas apkārtnes sakopšanai, sporta zāle ir izremontēta un tajā norisinās dažādas sporta aktivitātes, tiek rīkotas nometnes, paplašināts nometņu dalībnieku loks, ne tikai daudz bērnu ģimenes, bet pat dalībnieki no dažādām Latvijas vietām, tiek vākti materiāli skolas muzeja krājuma papildināšanai, kā arī tiek arvien sniegta sociālā palīdzība bērniem ar īpašām vajadzībām vai bērniem no nelabvēlīgām ģimenēm. Salas pamatskola – izglītība lielam un mazam, kultūras un sociālais centrs, kas turpina darbu un neapstājas pie iesāktā (Liniņa, 2013).

Ievērtības cienīgs projekts Salas pamatskolas vēsturē bija 2009. gadā – Sorosa Fonda iniciatīvā „Pārmaiņu iespējas skolām” īstenotais projekts „Salas pamatskola – kultūras, sabiedriskais un izdzīvošanas centrs krīzes laikos (2009-2010). Par to stāsta Valentīna Madalāne: *„Man vēl atmiņā ir Sorosa Fonda iniciatīvas īstenotie projekti. Viens no tiem - Salas pamatskola – kultūras, sabiedriskais un izdzīvošanas centrs krīzes laikos. Tā rezultātā skolā notika daudzi pasākumi, kas ne tikai man, bet mums viesim ir palikuši atmiņā.”* Šim pasākumam bija mērķis un darbības virziens veidot skolu kā mūžizglītības bāzi pieaugušajiem - iespēju turpināt un padziļināti apgūt datorprasmes, ko daudzi ļoti arī izmantoja, turpināt iesākto darbu ar bērniem un visiem apkārtnes iedzīvotājiem, kā arī rast jaunus resursus talantu attīstībā (Madalāne, 20.03.2019).

Valentīna Madalāne stāsta:

Mums jau skolēnu vidū ir daudz jaunu talantu, bet, pateicoties šim projektam, spējām piesaistīt vēl arvien jaunus talantus apkārtējo iedzīvotāju vidū. [...] Šī projekta ietvaros skolā norisinājās daudzi pasākumi, cik es varu atcerēties jau no tālā 2009. gada – Salas pamatskola godā vecvecākus, Salā dejo, Ziemassvētku svinēšana Salā, [domā] labie darbi Salas pamatskolā, Tēva dienas svinēšana Salā, Tēvzemes nedēļa Salas pamatskolā un vēl daudzi citi, visus es pat nevaru nosaukt (Madalāne, 20.03.2019).

Pasākums, kurā Salas pamatskola godāja vecvecākus, norisinājās 2010. gada 2. aprīlī. Salas pamatskola aicināja vietējos vectētiņus un vecmāmiņas uz jautru un sirsniņu pasākumu. Valentīna

Madalāne turpina stāstīt: „Mūsu skolā norisinājās sirsnīgs pasākums ciema vecmāmiņām un vectētiņiem. Viņus aicinājām ierasties Salā uz mūsu sagatavoto pasākumu, kuram cītīgi gatavojāmies... Par katru vecmāmiņu un vectētiņu tika teikti mīļi, pateicības pilni vārdi, kurus viņiem bija vēltījuši mazbērni, kuri iepriekš cītīgi gatavojās [smaida].” Redzēt bērnus, kas cītīgi gatavojas šādiem pasākumiem, sagādā prieku ikvienam skolotājam. Tas vēlāk izpaužas burvīgos pasākumos, līdzīgi kā šajā vecmāmiņu un vectētiņu pasākumā. Valentīna Madalāne stāsta:

Koncertā klausītāji dzirdēja dziesmas, klausījās dzeju skolēnu izpildījumā. Jaunie topošie muzikanti spēlēja akordeonu, vijoli, klavieres un saksofonu, kas vecvecākiem tik ļoti gājis pie sirds. Tuvojoties pasākuma noslēgumam, vecvecāki bija aicināti jautri izkustēties pie skanīgas mūzikas ritmiem, dziedāt skanīgas latgaļu dziesmas. Pateicoties šim pasākumam, kopienas iedzīvotāji bija guvuši patīkamas emocijas, izbaudījuši kopā būšanu. Mēs saņēmām pateicības pilnus vārdus no vecvecākiem un jutām, ka esam viņu aizkustinājuši, jo tieši tāds bija mērķis - saliedēt, veicināt patīkamas emocijas un aizkustināt mūsu mīļos vectētiņus un vecmāmiņas (Madalāne, 20.03.2019).

Šāds pasākums pierāda, ka vecvecāki ir jācieņa un jāpagādā viņiem patīkamas emocijas. Tāds arī ir šī projekta mērķis – sagādāt prieku ne tikai vecvecākiem, bet arī ikvienam kopienas iedzīvotājam.

Tika īstenots vēl viens notikums – tika organizētas deju nodarbības. Par to stāsta Valentīna Madalāne:

Vēl es atceros, ka projekta ietvaros organizēja deju kursus. Uz tiem kursiem bija aicināti vietējie iedzīvotāji, sanāca gan tikai sievietes, viņas sākumā bija 10, tad pievienojās vēl 3. Tās bija sievietes vecumā no 25 – 56 gadiem, jā, un pārsvarā vietējās ciema iedzīvotājas un jaunās māmiņas. Interesenti bija laipni aicināti dejojot pie dažādiem mūzikas ritmiem, tās nodarbības notika vakaros dažas reizes nedēļā. Pateicoties Salas pamatskolas omulīgajai kamīnzālei, dejām bija daudz vietas (Madalāne, 20.03.2019).

Dalībnieces, kas apguva dejas, varēja uzstāties skolas pasākumos ar saviem sagatavotajiem priekšnesumiem. Viņas apguva deju soļus un labprāt iepriecināja skatītājus ar saviem priekšnesumiem, kas bija kā papildinājums dažādiem pasākumiem. Valentīna Madalāne stāsta: „Mēs augstu novērtējam viņu centību un azartu, ar kādu viņas izpildīja dejas, tas nozīmē, ka tieši kaut kas tāds bija nepieciešams un, pateicoties projektam, tas tika īstenots. Kursus pasniedz mana kolēģe Irita, kura uzņēmās pasniedzējas lomu, viņai tas labi izdevās [smaida].” Galvenais, ka viss tika darīts ar prieku un centību, ja nu kāda dalībniiece sākumā domāja, ka nespēs apgūt deju soļus, viss tika īstenots un bailes par neizdošanos pazuda pilnībā. Laika gaitā dejojotās apguva arvien jaunas dejas, taču līdz šim šīs nodarbības ir pārtraukušas darbību, bet ir cerība, ka atkal tiks

īstenotas un organizētas, lai turpinātu iepriecināt vietējos iedzīvotājus skolas pasākumos (Madalāne, 20.03.2019).

Īpaši sirsnīgi un visiem tik ļoti gaidīti ir Ziemassvētki Salā. To visvairāk gaida skolēni, jo ciemos nāk Ziemassvētku vecītis, kas dāvina saldumus. Valentīna Madalāne stāsta:

Vēl, protams, ir atmiņā palikuši Ziemassvētki, kas pie mums notiek joprojām. Parasti šo pasākumu apmeklē kupls skaits ciemiņu, jo tiešām šie svētki Salā ir īpaši. Skolēni sagatavo priekšnesumus un iepriecina ar tiem visus ciemiņus. Vienmēr šis pasākums notiek vakarā, jo tad ir īpaša noskaņa mums visiem. Mēs izrotātājam telpas, dekorējam logus ar skolēnu veidotajiem rotājumiem, tas viss kopumā rada tik ļoti patīkamas sajūtas [smaida]. Mirdz Ziemassvētku eglīte, kuru rotā paši skolēni pirms lielā pasākuma (Madalāne, 20.03.2019).

Salas pamatskolai tuva ir muzicēšana. Kā viens no daudziem muzikālajiem pasākumiem Salā bija „Dziesmu un deju virpulis Salas pamatskolā” (sk. 4.7. att.).

4.7. att. Pasākums „Dziesmu un deju virpulis Salas pamatskolā” (Foto no Santas Trūpas personīgā arhīva)

Tas norisinājās 2015. gada pavasarī, uz kuru bija aicināti arī viesi – Jāņa Eglīša Preiļu valsts ģimnāzijas folkloras kopa „Rūtoj” skolotājas Ilzes Rožinskas pavadībā. Šī kopa pastāv jau 13 gadus un Salas pamatskolai ir īpaša ar to, ka tajā piedalās skolas absolventi, uzsākot mācības Jāņa Eglīša Preiļu valsts ģimnāzijā. Salas pamatskolai ir arī sava folkloras kopa „Dzeipureņš”, kas savu darbību uzsāka pavisam nesen. Interesanti ir tas, ka šai kopai tērpus šuva paši dalībnieki mājturības stundās, ir veikts liels darbs un par to ir gandarījums kopas dalībniekiem. Pasākumā skanēja pazīstamas un ne tik pazīstamas dziesmas, kā arī dalībnieki dejoja līdz visām dziesmām. Pasākuma tālākā norisē abas folkloras kopas apvienojās un kopīgi izdejoja un izdziedāja dziesmas no programmas „Pulkā eimu, pulkā teku” (Liniņa, 2013).

Šis pasākums vēlreiz apliecina, ka Salas pamatskola ir ne tikai mācību iestāde, bet arī kultūras un sabiedrības centrs, kurā satiekas gan liels, gan mazs, gan vecs, gan jauns (Liniņa, 2013).

Visi pasākumi, kas notiek Salas pamatskolā, pateicoties projektiem, ir balstīti uz patiesām emocijām, kopā būšanu un patiesu prieku. Ikviens skolēns gaida tos ar nepacietību, lai atkal varētu tos piedzīvot, jo tie sagādā prieku. Ne tikai pašu pasākumu norise, bet arī cītīgā gatavošanās tiem sagādā patīkamas emocijas. Gatavojoties tiem, skolēni savā starpā saliedējas, sadarbojas un mācās cits no cita. Salas pamatskola – tā ir kā laimes saliņa, kur ikviens skolēns un skolotājs, kā arī ciemiņš gūst prieku par to, ka skola joprojām pastāv.

5. DISKUSIJA

Pētījumā iegūtie dati, pētot vēstures dokumentus un uzklusot mutvārdu vēstures stāstus, atklāj Preiļu novada Salas pamatskolas rašanos un turpmāko attīstību laika gaitā. Tika pētīti pieejamie vēstures dokumenti, veikta to analīze un apkopojums. Tika pielietota nestrukturētās intervijas metode, tika intervēti trīs respondenti, kuri sniedza informāciju, vadoties pēc savām atmiņām un emocijām.

Sociālā kapitāla teorija palīdzēja izprast šāda veida pētījumu būtību, kuras pamatā ir indivīdu savstarpējā komunikācija, tīklu veidošana, savstarpējā sadarbība, kuras rezultātā tiek veicināta kāda darbība, šajā gadījumā izglītības iestādes attīstība.

Bakalaura darbā „Dzimtmisas pamatskolas vēsture (1877.-1946) autore Laura Jerķe pielietoja dokumentu analīzes metodi un intervēšanu. Tika pētīti vēstures dokumenti no Latvijas valsts vēstures arhīva materiāliem un Jelgavas zonālā valsts arhīva materiāliem, kā arī 2 intervijas. Pētījuma gaitā autore secināja, ka ir vērtīgi pētīt pamatskolas vēsturi, ja tas ir tas, kas rada interesi un vēlmi uzzināt. Autore ieguva informāciju par Dzimtmisas pamatskolas audzināšanas darbu no 1939. gada līdz 1946. gadam un apstiprināja, ka pētījumā izvirzītais mērķis ir sasniegts.

Bakalaura darba „Rites pagasts mutvārdu vēstures liecībās” autore Elīna Plēsuma ir izvirzījusi mērķi vākt un apkopot atmiņu stāstus, mutvārdu vēstures liecības par pagasta vēsturi, pielietojot intervijas metodi. Pētījuma gaitā autore nonāca pie secinājuma, ka ir ieguvusi daudzus vērtīgus vēstures faktus, par kuriem iepriekš nav zināts, ir atklātas jaunas liecības par Rites pagastu. Pateicoties atmiņu stāstiem, ir iegūta daudzveidīga informācija, kura netiku uzzināta, ja netiku veiktas atmiņu stāstu intervijas. Pētījuma teorētisko bāzi veido sociālā kapitāla teorija.

Ārzemēs veiktais pētījums „Robeža starp vēsturi un atmiņu: Latgales mnemovēsture” ir kaimiņvalstī Igaunijā izstrādātais maģistra darbs, kura autore ir Katrīna Gibsone. Pētījumam ir izvirzīts mērķis izpētīt pierobežas vēstures kultūrvēsturiskās atziņas, kas atšķiras gan starp profesionāliem vēsturniekiem un vēstures notikumu lieciniekiem, gan atsevišķiem ģeogrāfiskajiem apgabaliem. Pētījumā pielietota J. Asmana teorija par kultūras un komunikācijas atmiņu. Rezultātā autore secina, ka ir vērojamas būtiskas atšķirības starp vēsturi un kolektīvo atmiņu (*mnemohistory*) Latgales gadījumā.

Izdarot secinājumus par izpētes pakāpē izvēlētajiem pētījumiem, autore secina, ka vistuvākais un vispielīdzināmākais pētījums ir Lauras Jerķes pētījums par Dzimtmisas pamatskolas vēsturi, jo arī tajā tiek pētīta pamatskolas vēsture. Autore atzīst, ka Lauras Jerķes pētījums bijis vienīgais, kas vistuvāk pielīdzināms autores pētījums, taču secina, ka tas vārējis būt koncentrētāks, ja būtu intervēti vairāk par diviem cilvēkiem, jo autore ir secinājusi, ka intervijām šāda veida pētījumos ir liela nozīme, jo tajās var iegūt tādu informāciju, kādu nekur citur neatrastu. Autore uzskata, ka būtu bijis jābalstās uz kādu teoriju, taču Lauras Jerķes pētījumā tas nav bijis izdarīts. Balstoties uz to, ka šis pētījums ir vistuvākais autores pētījumam, autore iesaka turpmākajos šāda veida pētījumos veikt vairākas intervijas, kā arī pētīt daudzveidīgākas vēstures dokumentu liecības, ne tikai arhīvu materiālus.

SECINĀJUMI

Preiļu novada Saunas pagasta Smelteru ciemā atrodas nelielā Salas pamatskola, taču tai ir cienījama vēsture un ievērojami notikumi. Neraugoties uz to, ka Smelteru ciems ir ļoti neliels, šobrīd vien ar apmēram 500 iedzīvotājiem, skola joprojām attīstas un turpina pastāvēt. Šogad tai jau ir apritējuši 100 pastāvēšanas gadi un šobrīd tā ir vienīgā pamatskola Saunas pagastā, tāpēc tā turpinās veidot savu vēsturi arī turpmāk.

Skola ir piedzīvojusi daudzus vēsturiskus notikumus šo 100 gadu laikā. Daži no ievērojamākajiem notikumiem ir skolas salīdzinoši biežās atrašanās vietas maiņas. Vēstures dokumentos atrodama informācija, ka aptuveni no 1919. gada līdz 1920. gadam zemnieka Pētera Pastara mājās atvēra Daugavpils apriņķa Orišānu I pakāpes pamatskolu. Māja bijusi sadalīta divās daļās – vienā dzīvoja tās īpašnieks, bet otrā daļā tika atvērta skola. Tā tika atvērta tur tāpēc, ka māja bijusi nesen uzcelta un viena tās daļa bijusi brīva. Turklāt tai bijusi laba atrašanās vieta. Pagājuši vien pāris gadi, līdz skola atkal piedzīvojusi atrašanās vietas maiņu. 1944. gadā tā tikusi pārcelta uz Sibīriju izsūtītās Bricu ģimenes mājā. Tad skolai bijusi lielāka platība, varējās atdalīt vecāko klašu skolēnus no jaunāko klašu skolēniem. Tas radījis mierīgāku un pilnvērtīgāku apmācību procesu. Taču tā nebija pēdējā skolas vietas maiņa – pēdējā reize, kad skola piedzīvoja tās atrašanās vietas maiņu bija 1946. gads, kad skola tikusi pārcelta uz Smelteru ciema centru – jaunu ķieģeļu ēku. Ēka bijusi piemērotāka skolai. Vēl 1946. gadā sāka piefiksēt skolas absolventu skaitu. Skolu līdz šim ir absolvējuši vairāk kā 700 absolventi. Teritorijā, kurā atradās šī ēka, tika celta jauna ēka, kas tika pabeigta 1962. gadā. Šobrīd tajā notiek mācības 5.-9. klasei. Pirmsskolas telpas ir blakus ēkā, kurā ir ēdamzāle, skolas bibliotēka, datorklase un skolas internāts. Skolai pieder plaša teritorija un divas mācību ēkas. Tas viss ir radīts smaga darba rezultātā daudzu gadu garumā.

Par pašiem skolas pirmsākumiem nebija atrodama plaša informācija, tikai konkrēti fakti, kas radīja vispārēju priekšstatu. Pētot dokumentus un uzklusot vēstures liecības, tika iegūta daudzveidīga informācija. Intervijās iegūtā informācija skar ne tikai skolas attīstību, notikumus, bet ietver respondentu piedzīvoto, atmiņas, tā laika izjūtas, esot skolas skolotājiem vai nu jau absolventiem. Šāda veida pētījumos ir svarīgi izprast respondentu stāstījumus, jo tie ir unikāli un neatkārtojami. Tādi tika iegūti arī intervējot par Salas pamatskolu. Respondentiem šī skola saistās ar labām un siltām atmiņām. Respondentes, kas ir ilggadējās skolotājas šajā skola, stāstīja, ka Salas

pamatskola nav tikai mācību iestāde, tā ir arī kā kultūras centrs visiem Smelteru ciema iedzīvotājiem un viesiem. Viena respondente dalījās atmiņu stāstā par savu skolas laiku Salas pamatskolā, sniedza interesantu informāciju, par kuru neviens neuzzinātu, ja netiktu veikts šāds pētījums. Viņa dalījās ar savām izjūtām intervijas laikā, liekot nojaust, ka šī skola viņai ir bijusi īpaša.

Salas pamatskola ir bagāta ar daudziem un dažādiem pasākumiem un notikumiem. Ne velti šo skolu uzskata arī par kultūras centru un kopienas tikšanās vietu. Par to liecina dokumentos atrastā informācija, kas ir spilgti izcelta kā svarīga un ikvienam, kas ar Salas pamatskolu saistīts. Par pasākumiem informācija ir pieejama detalizētāk, sākot ar 2009. gadu, kad skola pieteicās Sorosa Fonda īstenotajam projektam. Tas noritējis veiksmīgi, līdz ar to skolu sāka veidot kā kultūras centru, kurā ir gaidīts ikviens Smelteru ciema iedzīvotājs un ciemiņš. Projekts pavēra iespēju nodrošināt pasākumu tapšanai un norisei nepieciešamo finansējumu, kas izpaudās kā tērpu iegāde, mūzikas instrumentu iegāde, dažādu dekorāciju iegāde, kas rada katram pasākumam atbilstošu auru. Ziemassvētkos tika rasts finansējums dāvanu iegādei mazākajiem skolas skolēniem. Aktīva dalība projektos norisinājās līdz 2015. gadam, šobrīd dalība tajos ir apturēta, taču pasākumi un daudzas citas aktivitātes joprojām notiek.

Pētījumā tika izvirzīti jautājumi: 1. Kā ir radusies Preiļu novada Salas pamatskola? 2. Kādas ir izteiktākās atmiņas par Salas pamatskolu tās ilggadējiem pedagogiem? 3. Kādi nozīmīgākie notikumi ir bijuši Salas pamatskolā konkrētos laika posmos? 3. Kā līdz mūsdienām ir attīstījusies šī izglītības iestāde? 4. Kādu Salas pamatskolu atceras tās absolventi dažādos laika posmos? Uz šiem jautājumiem tika iegūtas daudzveidīgas atbildes, pētot vēstures dokumentus un intervējot respondentus. Autorei atmiņā visspilgtāk palika Renātes Lozdas bagātīgais stāsts par skolu. Viņa sniedza vērtīgu informāciju, kura nebija atrodama pat dažos vēstures dokumentos. Viņa zināja stāstīt par skolas vēstures faktiem, pārzināja vēstures datumus, zināja, kādos gados ir bijuši attiecīgie notikumi. Viņa ieteica autorei turpināt šo pētījumu, jo varētu sniegt vēl vairāk informācijas par skolu.

Pētījumā izvirzītais mērķis ir sasniegts – ir iegūtas vēstures liecības, kas šādā apkopotā veidā vēl nav bijušas. Ir izpētīta Preiļu novada Salas pamatskolas vēsture, sākot ar 1919. gadu līdz 2018. gadam un analizētas mutvārdu vēstures liecības, kas izklāsta veidā ir atspoguļotas pētījuma rezultātu sadaļā.

Ir vērts turpināt iesākto pētījumu un veikt vairākas intervijas ar skolas absolventiem, pedagogiem un iegūt vēl lielāku informācijas apjomu. Vērtīgi vēstures liecību materiāli ir

fotogrāfijas. Autore rosina pētījuma turpinājumā pievērst lielu uzmanību tieši tām, jo tās ir reālas liecības par to, kā ir bijis pirms daudziem gadiem, tās vizuāli var redzēt. Autore rosina veikt vairākas intervijas ar vairākiem cilvēkiem, kuriem ir saistība ar Salas pamatskolu. Autore secina, ka vēstures liecības bieži vien glabājas pie cilvēkiem, kas ar Salas pamatskolu ir saistīti, tāpēc, ja pētījums tiks turpināts, ir vērts doties pie šiem cilvēkiem un interesēties par skolu, jo varētu būt saglabājušies tādi vēstures dokumenti kā liecības, skolas pieraksti, iepriekš pieminētās fotogrāfijas, publikācijas, kurās ir raksti par Salas pamatskolu. To visu ir vērts apkopot pētījumā un saglabāt nākotnei kā vērtīgu materiālu.

IZMANTOTIE INFORMĀCIJAS AVOTI

- Bowen, G. (2009). *Document Analysis as a Qualitative Research Method*. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40. <https://doi.org/10.3316/QRJ0902027>
- Claridge, T. (2004) *Social Capital and Natural Resource Management: An important role for social capital?* (Bakalaura darbs). Brisbane (Austrālija): University of Queensland.
- Daugavietis, J. (2015). *Aktiermāksla Latvijā: kopienas attīstība un kultūrpolitika* (Promocijas darbs). Rīga: Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Socioloģijas nodaļa. 32.-46.lpp.
- Gavriļins, A. (2017). *Vēstures avotu pētniecība*. Rīga: Latvijas Universitāte.
- Howart, K. (1998). *Oral history: a Handbook*. Portland: Sutton.
- Igaune, E. (2012). *Sociālais kapitāls: teorija, analīze, praktiskā pielietošana*. Rīga: Ekonomikas un kultūras augstskola.
- Inere, A. (Atb. red.). (2002). *Latvijas pagasti: Latvijas pagasti, novadi, pilsētu un novadu lauku teritorijas: enciklopēdija*. Rīga: A/s Preses nams.
- Jerķe, L. (2012). *Dzimtmisas pamatskolas vēsture (1877-1946)* (Bakalaura darbs). Rīga: Latvijas Universitātes Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātes Pedagoģijas nodaļa.
- Korpa, V. (2007). *Ieskats socioloģisko pētījumu metodēs*. [PowerPoint prezentācija]. Izgūts no http://www.zrkac.lv/picdown/arhivs/2007/pet_met_soc.ppt
- Kroplijs, A., & Rašcevska, M. (2010). *Kvalitatīvās pētniecības metodes sociālajās zinātnēs* (2. papild. izd.). Rīga: RaKa.
- Kvale, S. (2009). *InterViews: learning the Craft of Qualitative Research Interviewing*. Los Angeles: Sage Publications.
- Latvijas Ģeotelpiskās informācijas aģentūra. (2016). Izgūts no http://vietvardi.lgia.gov.lv/vv/to_www_obj.objekts?p_id=59835
- Liniņa, V. (Red.) (2013). *Iniciatīvas „Pārmaiņu iespējas skolām” 2. kārtā „Skola kā kopienas attīstības resurss”*. [Smelteri]: Salas pamatskola
- Lūse, A. (Sast.). (2002). *Cilvēks. Dzīve. Stāstījums: rakstu krājums*. Rīga: Latvijas antropologu biedrība. Latvijas Universitātes literatūras, folkloras un mākslas institūts.

- Mārtinsone, K., & Pipere, A. (Red.). (2011). *Ievads pētniecībā: stratēģijas, dizaini, metodes*. Rīga: RaKa.
- Neuendorf, K.A. (2017). *The content analysis guidebook*. Los Angeles: SAGE
- Oral history. Retrieved from <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/oral-history>
- Ozoliņa, N. A., & Vindere. M. (2012). *Intervēšanas prasme*. Rīga: RaKa.
- Petrenko, D., Zankovska-Odina, S. (2011). *Mediji un daudzveidība: materiāls žurnālistiem un žurnālistikas studentiem*. Rīga: Latvijas cilvēktiesību centrs. 40. lpp.
- Reitz, J., M. (2014). *Online Dictionary for Library and Information Science*. Izgūts no https://www.abc-clio.com/ODLIS/odlis_o.aspx
- Skinner, J. (Ed.). (2012). *The Interview An Ethnographic Approach*. London: Bloomsbury.
- Zirnīte, M, & Garda-Rozenberga, I. (Red.). (2014). *Mutvārdu vēsture un dzīvesstāsti: vadlīnijas intervētājiem un atmiņu rakstītājiem*. Rīga: LU Filozofijas un socioloģijas institūts.

PIELIKUMI

Vienošanās veidlapas paraugs

Latvijas Universitāte
Sociālo zinātņu fakultāte
Informācijas un bibliotēku studiju nodaļa
Rīga, LV-1019

Vienošanās par intervijas ierakstīšanu un izmantošanu

Respondents _____

Intervētājs _____

Intervijas norises vieta, laiks, ilgums _____

2019. gada ____ . _____

no plkst. _____ līdz _____

Es, _____, ar savu parakstu apliecinu, ka:

- piekrītu intervijas ierakstīšanai diktofonā;
- piekrītu intervijas izmantošanai Santas Trūpas bakalaura darbā “Preiļu novada Salas pamatskolas vēsture dokumentos un mutvārdu vēstures liecībās”;
- neiebilstu, ka bakalaura darbs būs pieejams Latvijas Universitātes Noslēguma darbu datubāzē un Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes bibliotēkā;
- ieabilstu/neiebilstu par manu personas datu izmantošanu pētījumā.

Citi ierobežojumi (ja tādi ir) _____

Respondenta paraksts _____

Intervētāja paraksts _____

S: Labdien!

R: Labdien, Santa!

S: Esmu ieradusies, lai uzdotu Jums jautājumus par Salas pamatskolas pašiem pirmsākumiem, kā arī par notikumiem, kādus šī skola piedzīvojusi. Tātad, vispirms vēlētos uzzināt, kādi ir šīs skolas pirmsākumi?

R: Nu tātad, skola jau pastāv gandrīz 100 gadus, šogad maijā kā reiz būs skolas 100. gadadiena. Viss sākās 1919. gadā, kad nelielajā Smelteru ciematā zemnieka Pētera Pastara mājās atvēra Orišānu I pakāpes pamatskolu, kurā mācības notika līdz 4. klasei. Skolas ēka atradās privātmājā, kurā vienā daļā dzīvoja tās īpašnieks, bet otrā daļā notika mācības. Kāpēc zemnieka mājās? Tāpēc, ka pagastā tā bija vienīgā māja, kas nesen uzcelta, tātad jauna, tā bija sadalīta divās daļās, otra daļa bija tukša, tāpēc tur bija laba vieta, kur izveidot skolu. Nu un arī pašam zemniekam par to maksāja 10 rubļus mēnesī. Kāpēc lai viņš tam nepiekrītu [*smejas*]? Nu un tā tur arī bija skola. Toreizējā skolas pārzine bija T. Beča. [*Pauze*] Šajā mājā skola pastāvēja līdz 1944. gadam, pēc tam skolu apvienoja ar Garās Salas sādžas skolu un to nosauca par Salas 5 klašu pamatskolu. Jaunizveidotā skola atradās tajā pašā Smelteru ciemā (toreiz Lielajos Orišos), uz Sibīriju izsūtītās Bricu ģimenes mājā. Bricu ģimene bija kārtīgi un čakli zemnieki, bet redz kā notika tajā laikā, kad notika tā izsūtīšana [..].

S: Jā, izsūtīšana bija smags dzīves pārbaudījums mūsu novadniekiem tajā laikā. Vai varat pastāstīt par skolu, kad tā tika izveidota uz Sibīriju izsūtītās ģimenes mājā?

R: Nu šajā mājā skola tika izveidota tādēļ, ka tai bija labāka atrašanās vieta par iepriekšējo, pašā centrā gandrīz, kur apkārt bija vairāk skolēnu un viņiem bija vieglāk tikt uz skolu un atpakaļ uz mājām. Protams, bija arī tādi skolēni, kuriem bija jāmēro vairāki kilometri līdz skolai. Atceros, kā vienreiz bija auksta un sniegota ziema, daži skolēni nāca uz skolu par 5 kilometrus no Jezufinovas (sādža 5 km no Smelteru ciema), toreiz vēl nebija ne transporta, ne tāda internāta, kāds ir šobrīd. Nu un skolēni nāca, kopā no apkārtējām mājām sanāca un kopīgi gāja katru dienu turp un atpakaļ 5 kilometrus [*pauze*], atceros arī tavi radnieki, kas šeit mācījās, gāja tos kilometrus uz skolu, bet redz visi bija tomēr priecīgi un laimīgi [*smaida*]. Māja gan nebija no tām labākajām, spriežot pēc fiziskā stāvokļa, taču arī ne uz ilgu laiku tur skola atradās. Šajā fotogrāfijā (rāda

fotogrāfiju) redzama šī skola, var jau saprast, ka nav no labākajām mājām, lai gan fotogrāfija uzņemta 1960. gadā, tā celta apmēram pirms 30 gadiem, skaitot no 1944. gada.

S: Kādas bija skolēnu aktivitātes tajā laikā?

R: Skolēni bijuši ļoti aktīvi, izpalīdzīgi, centīgi. Ir fotogrāfijas, kurās redzams, ka skolēni devušies ekskursijās, pārgājienos. Ar to kravas automašīnu viņi devās šajās ekskursijās [*skatās fotogrāfijā*], parasti tas notika vasarās, kad bija silts, viņi ne tikai ravēja kartupeļu un cukurbiešu laukus, bet izmantoja brīvo laiku patīkami [...]. Atceros, ka bija dziļas un aukstas ziemas, sniega bija daudz, tad bija vērojamas problēmas [*domā*]. Tās bija saistītas ar apkuri, telpas bija vēsas aukstākajos ziemas periodos, jo apkurināja tikai viena neliela krāsns. Sniega daudzuma un aukstuma dēļ skola brīžiem bija ciet, jo skolēni un skolotāji netika uz skolu, nebija ar ko ceļus iztīrīt. Protams, neiztika arī bez ziemas priekiem, ziemai bija arī savi plusi. Tad, kad nebija pārāk auksti, skolēni gāja ārā pēc mācību stundām, cēla sniegavīrus un sniega cietokšņus. Skolēni jautri pikojās, gāja uz mežu pārgājienos, kas viņiem tik ļoti patika un patīk arī šajos laikos.

Man visspilgtāk atmiņā ir palikušas dažādas aktivitātes, kas notikušas tad, kad vēl nebija nekādu ne tur moderno tehnoloģiju, dažādu ierīču, telefonu un datoru. Skolēni sevi izklaidēja visdažādākajos veidos, pat visneidomājāmākajos. Pirms apmēram [*domā*] 30 gadiem, toreiz, kad vēl nebija šo tehnoloģiju, kas tik ļoti novērš no reālās vides, skolēni izdomāja dažādas izklaides. Starpbrīžos tika rīkoti novusa turnīri, tika spēlēta tautasbumba, asprātīgākie skolēni pat nekautrējās izveidot šķēršļu trases skolas zālē, kur toreiz vēl to varēja darīt, tagad jau nedrīkst, jo tā tagad ir svinību un sarīkojumu zāle ar kamīnu. Skolēni salika šķēršļus no krēsliem, centās tiem tikt cauri kurš ātrāk. Re, attēlā redzams [*rāda fotogrāfiju*] kā skolēns pat ar riteni brauc pa izveidotajiem šķēršļiem [*smejas*], tagad gad skolotāji ko tādu nepieļautu... Skolēni gribēja palikt ilgāk kopā pēc mācību stundām un spēlēties, jo tā bija iespēja visiem būt vienkopus, līdz brīdim, kad vajadzēja doties mājās.

S: Kas ar skolu notika 1946. gadā?

R: Skola tika pārcelta no Bricu ģimenes mājas uz jaunuzcelto ķieģeļu ēku Smelteros, kas atradās lielā ceļa malā. [*Domā*] Skola arī mainīja nosaukumu šajā gadā – tā kļuva par Salas 8. klašu pamatskolu. Tad jau skolai bija jaunas, pielāgotas un skaistas telpas ar vairākiem lieliem kabinetiem, ēdamzāli, bibliotēku, telpu pirmsskolas grupai. Taču pats interesantākais ir tas, ka tā nebija pēdējā skolas pārvākšanās uz jaunu ēku [*smejas*]. Lai arī līdzšinējā ēka bija pietiekami liela, tomēr tika būvēta jauna ēka tur pat blakus un jau 1962. gadā skola no Salas 8. klašu pamatskolas kļuva par Salas pamatskolu ar abām ēkām. Jaunajā ēkā katrā kabinetā izmūrēja ar malku

apkurināmās krāsnis, klasēm bija lieli logi, kas izgaismoja kabinetus [..] Šajā ēkā ir kamīnzāle, kurā rīko skolas pasākumus [..]. Vienu vārdu sakot, 1946. gads bija tas gads, kurā skola pārcēlās uz vietu, kurā pastāv vēl šodien, tāpēc tas gads ir nozīmīgs ikvienam, kas ar Salas pamatskolu saistīts.

S: Kādas Jums kā ilggadējai Salas pamatskolas skolotājai ir atmiņas par šo skolu, teiksim, tad, kad sākāt strādāt un līdz šim brīdim?

R: Vai, atmiņu man ir daudz [..]. Es jau kā skolotāja strādāju tur ilgu laiku, man ir bijušas daudzas audzināmās klases, biju par audzinātāju arī taviem radiem [..]. Man vislabāk atmiņā ir palicis tas, ka pārcēlos no sākumskolas ēkas uz jauno ēku. Tur toreiz es mācīju ģeogrāfiju un vēsturi vecākajām klasēm, bet tagad esmu šajā ēkā, kur ir arī skolotāju kabinets, sarīkojumu zāle, [domā] viss galvenokārt notiek šajā ēkā. Protams, man atmiņā palikuši ir skolēni, kas bijuši centīgi, apzinīgi. Ar tādiem skolēniem ir viegli sadarboties, prieks strādāt. Vēl man ir atmiņā palicis Sorosa Fonda projekts, tālajā 2009. gadā projekts piedāvāja tādu iespēju visiem darboties radošajās darbnīcās – mēs varējām kopīgi ar skolēniem darboties koka un papīra darbnīcās, kā reiz tad gatavojāmies Ziemassvētkiem, veidojām rotājumus un dekorācijas. Tad interesenti varēja arī darboties ar dabas materiāliem, kas patika skolēniem un visiem citiem interesentiem. Tad bija rī datorapmācības. Nu man atmiņā ir palikušas šādas aktivitātes, kuras, pateicoties šim fondam, tika īstenotas Salas pamatskolā. Tā projekta ietvaros notika arī pasākumi, kuriem skolēni gatavojās – dziedāja, skaitīja dzejoļus [..]. Atceros, ka mūsu skolas mūzikas skolotājs Jāzeps Skutelis vienmēr sagatavoja skolas kori pasākumiem un priedēja ar skanīgām dziesmām un klavierspēli.

S: Nobeigumā vēlos pajautāt, kādu Jūs redzat nākotni Salas pamatskolai?

R: Skola bija un būs, lai arī ir maz skolēnu, bet tā pastāvēs. Būs arvien jauni pasākumi, tradīcijas, kas tiks īstenotas šajās skolā. Man ir svarīgi, lai būtu bērni, kas mācītos šeit, tāpēc ceram, ka atgriezīsies jaunas ģimenes un skolos šeit savus bērnus. Tas būtu ļoti apsveicami. Skola ir kā kultūras centrs ikvienam ciema iedzīvotājam, tas lai tā arī paliktu, tas ir mans vēlējums. Nevaru iedomāties Smelterus bez Salas pamatskolas, kur ir gūts tik daudz labu emociju un prieka. Vēl nākotnē es redzu, ka tiks labiekārtota skolas teritorija, man ir zināms, ka tiks iestādīti jauni koki un puķes. Mums ir rožu dārziņš, gribētos, lai tas tiktu papildināts [smejas] ...

S: Teikšu Jums paldies par atvēlēto laiku un sniegtajām atbildēm!

R: Lūdzu!

Intervija ar Valentīnu Madalāni

S: Labdien!

V: Labdien!

S: Vēlos Jums uzdot jautājumus par Salas pamatskolas vēsturi, notikumiem, atmiņā palikušajiem brīžiem šajā skolā.

V: Labprāt atbildēšu, Santa.

S: Kā Jūs atceraties savas skolas gaitas Salas pamatskolā?

V: *[Domā]* Toreiz 1970. gadā absolvēju Salas 8 klašu pamatskolu. Skolas gadus atceros kā skaistus un atmiņā paliekošus gadus. Skolas direktors – Vincents Valainis bija darbīgs un aktīvs direktors. Viņš cēlās un krita par skolu. Atceros, ka toreiz izlaiduma gadā devāmiem mācību ekskursijā pa mūsu sādžu. Skolas direktors Vincents Valainis vadīja šo ekskursiju, skolēniem lika iepazīt tuvāko apkārtni un tās cilvēkus. Mēs ne tikai šajā, bet arī citās ekskursijās devāmiem ar velosipēdiem. Braucām līdz Pastaru vējdzirnavām dažus kilometrus tālāk no skolas, braucām līdz Pieniņu ezeram, kur blakus ir Pieniņu Romas katoļu baznīca. Tur mēs apskatījām apkārtni, atpūtāmies un devāmiem tālāk caur tagadējo Jezufinovu uz Ošas upi apskatīt tās nelielos ūdenskritumiņus. Daba pie mums arī tajos laikos bija skaista, bija daudz ko apskatīt. Viņš vienmēr mācīja būt patriotiem par savu zemi, dzimto vietu un skolu. Nu viņš bija, tā teikt, īsts patriots *[smaida]*. Viņš jau skolā strādāja par direktoru no 1956. gada. Devis lielu ieguldījumu skolas attīstībā tajos gados un nodevis savu darbu tālāk nākamajam skolas direktoram Georgijam Mihailovam 1976. gadā, kurš gan nostrādāja tikai 3 gadus. Lai nu kā, bet atmiņā man ir palicis tieši direktors laikā, kad mācījos Salas 8 klašu pamatskolā.

Skolas gaitas man sagādāja prieku, skolotāji bija ļoti atsaucīgi un mācīja ar prieku savus mācību priekšmetus. Visvairāk atmiņā ir palikusi skolotāja Tekla, kura mācīja latviešu valodu. Viņa spēja ikvienam skolēnam rast prieku uz mācībām un pierādīja, ka bez mācībām nekā nebūs. Liela mūsu ciema patriote, aizsāka tradīciju skolā rīkot kopā sanāksšanas dienas. Visi ciema iedzīvotāji sanāca kopā, lai dalītos ar savām zināšanām, prasmēm, iemaņām. Tika organizētas dažādas darbnīcas, arī skolēni labprāt tajās piedalījās. *[..]*

S: Kādas bija šīs darbnīcas?

V: Mūsu pusē ir daži galdnieki, kas spēj no koka uztaisīt brīnumu lietas *[smejas]*. Viņi nāca uz skolu un līdzī nēma savas izgatavotās lietas – visbiežāk koka karotes, citus virtuves piederumus.

Kopā ar citiem ciema iedzīvotājiem veidoja putnu būrīšus un putnu barotavas. Bērniem šīs nodarbības ļoti patika, devās pat mājās ar jaunu un skaistu putnu būrīti, kuru paši ar meistara palīdzību bija izveidojuši.

S: Vai varat pastāstīt par mācīšanos apvienotajās klasēs nelielā skolēnu skaita dēļ?

V: Nu vairāk jau tas bija tad, kad vairs nemācījās, bet mācīju [..]. Strādājot Salas pamatskolā jau vairākus gadu desmitus, redzu, ka skolēnu ar katru gadu palika arvien mazāk, vislabāk tas bija redzams 2012. gadā, kad 9. klasē mācījās vien 3 skolēni, viņi tika apvienoti ar 8. klases skolēniem dažos mācību priekšmetos, arī manā priekšmetā, ko mācu – matemātikā. Ieguvums bija tas, ka 8. klases skolēni varēja klausīties vielu, ko mācīju 9. klasei, līdz ar to viņi jau varēja sākt izprast, kas viņus sagaida pēc gada. [Domā] Skolēni arī viens otram palīdzēja, jo viņi jau bija kādu vielu apguvuši, tikmēr mazākajiem jau varēja pamācīt [smaida]. Arī 9. klases izlaidumā uz skatuves sēdēja tikai šie 3 skolēni, bet parasti ir 10 un vairāk. Tas tā iespiedies atmiņā [domā]...

S: Kādas Jums kā ilggadējai Salas pamatskolas skolotājai ir atmiņas par šo skolu?

V: [Domā] Atmiņu man ir daudz, visa pavadītā dzīve skolā man ir kā liela dzīves sastāvdaļa, jo skolā par matemātikas skolotāju strādāju ļoti sen, vēl mācīju tavus vecākus [smejas]. Ja par ko konkrētu saka, tad atmiņā man palicis tas, ka skolēni devās uz matemātikas olimpiādēm un ieguva godalgotas vietas. Tas ir kā gandarījums manam darbam un tas rada prieku par skolēniem, kas sasniedz augstus rezultātus. Vienmēr uz matemātikas olimpiādēm gatavojāties arī pēc stundām, skolēni bija ar mieru to darīt, jo centās no visas sirds, jo viņiem tas arī padevās [smaida]. Atceros, ka daudzus gadus pēc kārtas spējīgākie skolēni brauca mājās no olimpiādēm ar apziņu, ka izdarījuši visu iespējamo, un, kad pienāk tā diena, kad uzzinām rezultātus, visi ir priecīgi, jo smagais darbs ir atmaksājies – iegūtas godalgotas vietas. Protams, bija arī reizes, kad vietas netika iegūtas, tomēr tik un tā tas ir gandarījums par paveikto [..]. Vēl atceros, ka braucām uz ZZ čempionātu, kad mēs cītīgi gatavojāties ar audzināmajām klasēm toreiz. Atceros mēs vēl, kad tu mācījies, braucām un startējām tajā interesantajā pasākumā. Tas ļoti saliedēja klases kolektīvu. Man ir daudzas audzināmās klases bijušas, tikko mums nesen bija skolas salidojums un skolas 100 gadu jubilejas svinības. Nu un tas daudzi absolventi salidoja no tālām vietām [smejas], tas pasākums man ir palicis atmiņā kā patīkams notikums. Tās gatavošanās pirms svētkiem skolā ir arī atmiņā paliekošas. Īpaši pirms izlaidumiem. [Pauze] Vienmēr tas gatavošanas prieks, ziedi, laimīgi absolventi... Kas var būt vēl labāks? [Smaida] Bet tomēr arī žēl, ka skolēni aiziet tālāk savā dzīvē, tomēr 9 gadus pavadījuši šeit mūsu skoliņā, bet nu tā tam ir jānotiek un mums visiem

tad ir svētki. Izlaidumi šajā skolā ir bijuši īpaši katru gadu. Absolventi parasti sēž uz skatuves, viņus izsauc pa vienam un viņus nāk sveikt visi ciemiņi, kas ieradušies. Dažus gadus ir bijuši 16 absolventi, tad visa mūsu kamīnzāle bija pilna ar cilvēkiem, vairāk kā 150, kas priekš mūsu kamīnzāles ir ļoti daudz. [..] Man vēl atmiņā ir Sorosa Fonda iniciatīvas īstenotie projekti. Viens no tiem - Salas pamatskola – kultūras, sabiedriskais un izdzīvošanas centrs krīzes laikos. Tā rezultātā skolā notika daudzi pasākumi, kas ne tikai man, bet mums viesim ir palikuši atmiņā. Šim pasākumam bija mērķis un darbības virziens veidot skolu kā mūžizglītības bāzi pieaugušajiem - iespēju turpināt un padziļināti apgūt datorprasmes, ko daudzi ļoti arī izmantoja, turpināt iesākto darbu ar bērniem un visiem apkārtnes iedzīvotājiem, kā arī rast jaunus resursus talantu attīstībā. Mums jau skolēnu vidū ir daudz jaunu talantu, bet, pateicoties šim projektam, spējām piesaistīt vēl arvien jaunus talantus apkārtējo iedzīvotāju vidū. [..] Šī projekta ietvaros skolā norisinājās daudzi pasākumi, cik es varu atcerēties no tāla 2009. gada – Salas pamatskola godā vecvecākus, Salā dejo, Ziemassvētku svinēšana Salā, labie darbi Salas pamatskolā, Tēva dienas svinēšana Salā, Tēvzemes nedēļa Salas pamatskolā un vēl daudzi citi, visus es pat nevaru nosaukt... Vai man tagad par katru mazliet būtu jāpastāsta?

S: Jā, mazliet varat pastāstīt, kas spilgtāk atmiņā ir palicis.

M: Mūsu skolā norisinājās sirsniņgs pasākums ciema vecmāmiņām un vectētiņiem. Viņus mēs aicinājām ierasties Salā uz mūsu sagatavoto pasākumu, kuram cītīgi gatavojāmies... Par katru vecmāmiņu un vectētiņu tika teikti mīļi, pateicības pilni vārdi, kurus viņiem bija veltījuši mazbērni, kuri iepriekš cītīgi gatavojās [smejās]. Koncertā klausītāji dzirdēja dziesmas, klausījās dzeju skolēnu izpildījumā. Jaunie topošie muzikanti spēlēja akordeonu, vijoli, klavieres un saksofonu, kas vecvecākiem tik ļoti gājis pie sirds. Tuvojoties pasākuma noslēgumam, vecvecāki bija aicināti jautri izkustēties pie skanīgas mūzikas ritmiem, dziedāt skanīgas latgaļu dziesmas. Pateicoties šim pasākumam, kopienas iedzīvotāji bija guvuši patīkamas emocijas, izbaudījuši kopā būšanu. Mēs saņēmām pateicības pilnus vārdus no vecvecākiem un jutām, ka esam viņu aizkustinājuši, jo tieši tāds bija mērķis - saliedēt, veicināt patīkamas emocijas un aizkustināt mūsu mīļos vectētiņus un vecmāmiņas. Vēl es atceros, ka projekta ietvaros organizēja deju kursus. Uz tiem kursiem bija aicināti vietējie iedzīvotāji, sanāca gan tikai sievietes, viņas sākumā bija 10, tad pievienojās vēl 3. Tās bija sievietes vecumā no 25 – 56 gadiem, jā, un pārsvarā vietējās ciema iedzīvotājas un jaunās māmiņas. Interesenti bija laipni aicināti dejojot pie dažādiem mūzikas ritmiem, tās nodarbības notika vakaros dažas reizes nedēļā. Pateicoties Salas pamatskolas omulīgajai kamīnzālei, dejām bija daudz vietas [..]. Daļbnieces, kas apguva dejas, varēja uzstāties skolas pasākumos ar saviem

sagatavotajiem priekšnesumiem, mēs ļoti augstu novērtējām viņu centību un azartu, ar kādu viņās izpildīja dejas, tas nozīmē, ka tieši kaut kas tāds bija nepieciešams un, pateicoties projektam, tas tika īstenots. Kursus pasniedz mana kolēģe Irita, kura labprāt uzņēmās šo pasniedzējas lomu un viņai tas labi izdevās [smaida]. Vēl, protams, ir atmiņā palikuši Ziemassvētki, kas pie mums notiek joprojām. Parasti šo pasākumu apmeklē kupls skaits ciemiņu, jo tiešām šie svētki Salā ir īpaši. Skolēni sagatavo priekšnesumus un iepriecina ar tiem visus ciemiņus. Vienmēr šis pasākums notiek vakarā, jo tad ir īpaša noskaņa mums visiem. Mēs izrotātājam telpas, dekorējam logus ar skolēnu veidotajiem rotājumiem, tas viss kopumā rada tik ļoti patīkamas sajūtas [smaida]. Mirdz Ziemassvētku eglīte, kuru rotā paši skolēni pirms lielā pasākuma.

Nevaru nepieminēt skolas iepriekšējo salidojumu. Skola svinēja 95. gadadienu un 4. salidojumu. Tas notika ar devīzi „Kad putni atgriežas...” un jā, viņi patiešām atgriezās, veseli 143 [smaida]. Toreizējā un ilggadējā skolas direktore Valentīna Liniņa savā uzrunā klātesošajiem absolventiem teica, ka 5 gadu laikā sasniegts ir daudz. Skolai ir bijis ar ko lepoties, laiks nav stāvējis uz vietas, viss ir mainījies. Skolēni, protams, tad sagatavoja burvīgu priekšnesumu. Tas bija dažāds, katrs absolvents varēja vērot šo priekšnesumu un atcerēties, kā toreiz pirms daudziem gadiem paši ir kāpuši uz skatuves un uzstājušies. Es varu īsumā pastāstīt, kas bija vērojams priekšnesumos... Protams, nevar iztikt bez skolēnu sagatavotajām dziesmām, dejām, tautas dejām, mūzikas instrumentu spēles. Viesi bija Skuteļu pāris – Antra un Māris. Abi ir piedalījušies koru karos, pārstāvēt Preiļus un Rēzekni. Tā kā salidojuma tēma bija ar putniem saistīta, tad pie mums ciemos bija ieradusies ciemiņi – čaklais stārķis no Skuteļu ciema, kurš tikko atgriezies no zvejas Sovankas upē, kā arī Ozoliņu ciema klača žagata. Tad nu jau sekoja svinīgās daļas noslēgums, kad absolventus sveica Preiļu novada domes priekšsēdētājs Aldis Adamovičs. Viņš uzsvēra, ka Salas pamatskola ir konkurētspējīga un attīstīta izglītības iestāde, rosināja domāt arvien uz priekšu un kļūt par novada kultūras centru, ko mēs jau šobrīd esam sasnieguši [smaida].

S: Nobeigumā vēlos pajautāt, kādu Jūs redzat Salas pamatskolas nākotni?

V: [Domā] Skola mums ir svarīga, mēs paši to veidojam tādu, kāda tā ir. Gribam, lai nākotnē viss izdotos gan skolēnu ziņā, gan attīstības ziņā... Ir mazliet grūti spriest par nākotni, taču mēs ar saviem darbiem ejam uz to labāko nākotni, kuru varam īstenot. Ir daudz dažādu notikumu, kurus būtu jāīsteno. Strādājam cītīgi ar skolēniem, ceram arī turpmāk iegūt augstus rezultātus dažādās olimpiādēs, konkursos. Mums labi padodas sports, ir sportisti, kas brauc uz krosa sacensībām, vieglatlētikas sacensībām, gribam, lai arī nākotnē sports mums būtu tas, kas nestu godalgotas vietas un gandarījumu par paveikto. Ir daudzi plāni, kurus īstenot. Ceram sagaidīt

nākamo salidojumu pēc 5 gadiem. Tikko nosvinējām salidojumu un skolas 100 gadu jubileju, tāpēc ir visas cerības, ka nākotnē sagaidīsim nākamo salidojumu un jau 105 skolas jubileju.

S: Teikšu Jums paldies par sniegtajām atbildēm un atvēlēto laiku!

V: Lūdzu, Santa, lai veicas darba rakstīšanā!

Intervija ar Salas pamatskolas 2012. gada absolventi

S: Labdien!

A: Sveika!

S: Vēlos uzdot Jums kā Salas pamatskolas absolventei dažus jautājumus saistībā ar skolu.

A: Labprāt atbildēšu!

S: Kurā gadā Jūs absolvējāt Salas pamatskolu?

A: Skolu es absolvēju 2012. gadā.

S: Kādas bija Jūsu izjūtas tad, kad sapratāt, ka jādodas tālāk lielajā dzīvē pēc Salas pamatskolas?

A: Manas izjūtas bija divējādas. Pirmkārt es biju gatava tam, ka dzīvē jādodas tālāk, ka jāmācās tālāk vidusskolā. Otrkārt, es apzinājos, ka Salas pamatskola man sniedza tik daudz zināšanu, pārliecības par sevi un savām spējām, ka biju lepna par to, ka esmu šeit mācījusies pie tik profesionāliem un atsaucīgiem pedagogiem. Protams, bija skumji brīžiem, īpaši izlaiduma dienā. Pat nobira asaras, stāvot uz skatuves. Nu un jā, un... Kopumā manas izjūtas, nu, tā sakot bija šādas...

S: Kādu Jūs atceraties Salas pamatskolu laikā, kad mācījāties?

A: Es labi atceros savu klasi un savu audzinātāju. Mana ar klasesbiedriem un audzinātāju bija labas attiecības. Vienmēr, protams, atmiņā paliks kopīgās aktivitātes – dažādi pasākumi, pirms kuriem gatavojāmies, bieži vien bija uztraukums pirms kāpšanas uz skatuves. Man patika latviešu valodas stundas, kad vajadzēja veidot savu likumu kladi ar likumiem latviešu valodas pareizrakstībā [*smejas*]. Patika radošas stundas, kad vajadzēja mācīties aust, izšūt, tamborēt un adīt.

S: Vai apmeklējāt kādas ārpusstundu nodarbības?

A: Jā, apmeklēju kori, pēdējā laikā arī gatavojos vizuālās mākslas olimpiādēm. Bieži pēc stundām nodarbojāmies ar sportu. Pulciņu varēja būt vairāk, gribējās tautiskās dejas, kuru tur diemžēl nebija. [..]

S: Kā Jūs vērtējat pedagogu darbu?

A: Skolotāji Salas pamatskolā ir ļoti zinoši, kompetenti un vienmēr gatavi palīdzēt. Katram skolēnam paskaidro individuāli, jo nelielas klases. Es atceros, ka toreiz, kad mācījos, mēs bijām 6 skolēni klasē. Katrā mācību priekšmetā skolotāji nāca un paskaidroja. Ar to ir vērtīgākas lauku skolas, jo skolēnu ir mazāk, līdz ar to mācības uzlabojas, jo katram ir individuāla pieeja [..].

S: Vai šobrīd dzīvojat Saunas pagastā?

A: Nē, dzīvoju lielpilsētā, taču ir vēlme atgriezties uz dzimtajām lauku mājām.

S: Ja Jūs atgriezīsieties, vai skolosiet savus bērnus Salas pamatskolā?

A: Es labprāt to vēlētos, ja vien skola līdz tam laikam vēl pastāvēs. *[Domā]* Man ir svarīgi, lai bērni izaug laukos un mācās lauku skolā, jo tādā skolā katram bērnam ir individuāla pieeja no skolotāju puses. Visi ceram, ka skola vēl būs, gribam atgriezties un arī veicināt skolas turpmāko pastāvēšanu. Mums ir sirdij tuva un mīļa dzimtā puse, nekur citur mēs nevēlētos, taču tagad esam lielpilsētā un skolojamies augstskolās, bet kad pabeigsim tās, tad domāsim par iespējamu došanos atpakaļ.

S: Vai atcerēsieties Salas pamatskolu ar patīkamām un siltām atmiņām un stāstīsiet saviem bērniem par piedzīvoto šajā skolā?

A: Protams, mums katram Salas pamatskola ir mīļa, gribam atcerēties to kā lielisku izglītības un kultūras iestādi *[smaida]*.

S: Vēlos teikt Jums paldies par atvēlēto laiku un sniegtajām atbildēm!

A: Lūdzu!

5. pielikums

Absolventu skaita saraksts no 1946. gada līdz 2018. gadam

Smolēnu mācību gadiem

1946. 1.	1947. 2.	1948. 3.	1949. 4.	1950. 5.	1951. 6.	1952. 7.	1953. 8.	1954. 9.	1955. 10.	1956. 11.	1957. 12.	1958. 13.	1959. 14.		
16	11	10	9	14	8	7	17	13	22	21	13	19	9		
1960. 15.	1961. 16.	1962. 17.	1963. 18.	1964. 19.	1965. 20.	1966. 21.	1967. 22.	1968. 23.	1969. 24.	1970. 25.	1971. 26.	1972. 27.	1973. 28.	1974. 29.	
11	10	—	15	12	12	11	14	10	11	16	11	10	14	11	
1975. 30.	1976. 31.	1977. 32.	1978. 33.	1979. 34.	1980. 35.	1981. 36.	1982. 37.	1983. 38.	1984. 39.	1985. 40.	1986. 41.	1987. 42.	1988. 43.	1989. 44.	1990. 45.
25	14	11	13	16	11	11	16	10	9	8	10	12	9	6	6
1991. 46.	1992. 47.	1993. 48.	1994. 49.	1995. 50.	1996. 51.	1997. 52.	1998. 53.	1999. 54.	2000. 55.	2001. 56.	2002. 57.	2003. 58.	2004. 59.	2005. 60.	2006. 61.
7	— ultra skp.	12	4	10	13	9	8	8	8	6	9	6	6	8	9
2007. 62.	2008. 63.	2009. 64.	2010. 65.	2011. 66.	2012. 67.	2013. 68.	2014. 69.	2015. 70.	2016. 71.	2017. 72.	2018. 73.				
10	10	10	9	3	3	10	8	4	5	6	4				

Smolēnu mācību gadiem

Bakalaura darbs „Preiļu novada Salas pamatskolas vēsture dokumentos un mutvārdu vēstures stāstos” izstrādāts LU Sociālo zinātņu fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Darba apjoms (no ievada līdz secinājumiem ieskaitot) ir 100 095 rakstzīmes (ieskaitot intervālus, bet neieskaitot zemspītras atsauces).

Autors: _____ Santa Trūpa

(paraksts)

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai.

Vadītāja: docente Dr. philol. Daina Pakalna _____

(paraksts)

dd.mm.gggg.

Recenzents: Profesors Dr.philol. Viesturs Zanders _____

(paraksts)

Darbs iesniegts Informācijas un bibliotēku studiju nodaļā

Dekāna pilnvarotā persona: metodiķe Inga Poļaka _____

(paraksts)

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē

dd.mm.gggg. prot. Nr. _____

Komisijas sekretāre: lektore Liene Viļuma _____

(paraksts)